

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

Eva Novotná

TRESTNÍ ŘÍZENÍ PROTI PRÁVNICKÝM OSOBÁM

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDr. Jiří Jelínek, CSc.

Katedra trestního práva

Datum vypracování práce: 12. dubna 2017

Prohlašuji, že předloženou diplomovou práci jsem vypracovala samostatně a že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

*Eva Novotná
Autorka diplomové práce*

Poděkování

Na prvním místě bych tímto chtěla poděkovat prof. JUDr. Jiřímu Jelínkovi, CSc. za odbornou pomoc, věcné rady a připomínky, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout.

Děkuji také Mgr. Michalu Sýkorovi za pomoc při výběru tématu diplomové práce a za čas a trpělivost, kterou mi věnoval při konzultacích.

V Praze dne 12. dubna 2017

Obsah

1.ÚVOD	1
2.VÝKLAD JEDNOTLIVÝCH POJMŮ	2
2.1.Trestní řízení	2
2.2.Právnícká osoba	2
2.3.Trestní odpovědnost právnických osob	4
2.3.1.Obecně k problematice trestní odpovědnosti právnických osob	4
2.3.2.Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v České republice	5
3.PRAMENY TRESTNÍHO ŘÍZENÍ PROTI PŘÁVNICKÝM OSOBÁM	14
3.1.Mezinárodní úprava	14
3.2.Unijní právo	15
3.3.Vnitrostátní úprava	17
3.3.1.Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim	17
3.3.2.Zákon o trestním řízení soudním	18
3.3.3.Listina základních práv a svobod	19
4.SPECIFIKA TRESTNÍHO ŘÍZENÍ PROTI PŘÁVNICKÝM OSOBÁM	21
4.1.Vztah k řízení o správním deliktu – překážka litispence a rei iudicatae	21
4.2.Příslušnost soudu	25
4.2.1.Věcná a místní příslušnost	25
4.2.2.Společné řízení	27
4.3.Vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání	29
4.3.1.Informační povinnost	30
4.3.2.Osoby, které je třeba vyrozumět	31
4.4.Postup subjektů trestního řízení při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby	32
4.4.1.Informační povinnost právnické osoby	34
4.4.2.Zákaz zrušení, zániku a přeměny právnické osoby	35
4.5.Zajišťovací instituty v řízení proti právnické osobě	40
4.5.1.Pozastavení výkonu předmětu činnosti a omezení nakládání s majetkem	41
4.5.2.Zajišťovací opatření podle trestního řádu	46

4.5.3.Předvolání, předvedení a pořádková pokuta	46
4.6.Úkony právnické osoby	48
4.6.1.Osoba oprávněná činit úkony za právnickou osobu	50
4.6.2.Zmocněnec právnické osoby	53
4.6.3.Opatrovník právnické osoby	54
4.6.4.Neslučitelnost procesního postavení osob	56
4.6.5.Hlavní líčení v nepřítomnosti právnické osoby	56
4.6.6.Doručování písemností osobám činícím úkony	57
4.7.Právo právnické osoby na obhajobu	58
4.7.1.Právo na obhajobu	58
4.7.2.Výkon práva na obhajobu právnickou osobu	58
4.7.3.Vyloučení ustanovení o nutné obhajobě	60
4.8.Výslech a závěrečná řeč právnické osoby	62
4.8.1.Výslech obviněné právnické osoby a výslech svědka	62
4.8.2.Pořadí výslechů a závěrečných řečí ve společném řízení	67
4.9.Vykonávací řízení	68
4.9.1.Obecně k výkonu trestů uložených právnické osobě	68
4.9.2.Výkon trestu zrušení právnické osoby	69
4.9.3.Výkon trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži	70
4.9.4.Výkon trestu zákazu přijímání dotací a subvencí	71
4.9.5.Výkon trestu uveřejnění rozsudku	73
5. ZÁVĚR	74
SEZNAM LITERATURY	76
SEZNAM ZKRATEK	83
ANOTACE	85
SUMMARY	86
KLÍČOVÁ SLOVA, KEY WORDS	87

1. Úvod

Trestní odpovědnost právnických osob je v České republice stále relativně novým institutem trestního práva. Přestože zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, nabyt účinnosti dne 1. ledna 2012, vyvolává toto téma stále nové otázky a podněcuje tak odbornou veřejnost k mnoha způsobům interpretace, která je vzhledem k nedostatku judikatury soudů nezbytnou pomůckou při aplikaci tohoto zákona.

Tato práce má za cíl shrnout problematiku trestního řízení proti právnickým osobám a nastínit názory předních odborníků zabývajících se intenzivně tímto tématem. Abychom však byli schopni náležitě objasnit jednotlivá specifika tohoto řízení, je nezbytné nejprve definovat základní pojmy trestního řízení a odpovědnosti právnických osob.

Dále je třeba popsat institut trestní odpovědnosti právnických osob z hlediska hmotného práva. Není cílem zabývat se touto problematikou do hloubky, pro pochopení procesní stránky věci je však nezbytné vysvětlit její podstatu. Z toho důvodu obsahuje práce kapitoly zabývající se trestnými činy, za které je právnická osoba odpovědná, přičitatelností trestného činu právnické osobě či subjektem trestného činu podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.

Důležité je též zabývat se otázkou pramenů úpravy trestního řízení proti právnickým osobám, neboť zákon č. 418/2011 Sb. pouze doplňuje jako *lex specialis* právní úpravu práva trestního. Součástí práce je také nastínit úpravy mezinárodní, neboť některá ustanovení týkající se trestního řízení proti právnickým osobám najdeme i zde.

Podstatnou část této práce tvoří rozbor ustanovení zákona č. 418/2011 Sb., který obsahuje v části čtvrté úpravu některých specifíků trestního řízení. Jednotlivé kapitoly se zabývají některými zásadami trestního řízení, zajišťovacími instituty, právem právnické osoby na obhajobu, či úkony právnické osoby. Závěrem je věnována pozornost výkonu zvláštních druhů trestů, které je možné právnické osobě uložit podle zákona č. 418/2011 Sb.

2. Výklad jednotlivých pojmů

2.1. Trestní řízení

Abychom byli schopni pochopit problematiku trestního řízení proti právnickým osobám, je nezbytné nejdříve osvětlit jednotlivé pojmy. „*Trestní řízení je zákonem upravený postup orgánů činných v trestním řízení a jiných osob zúčastněných na trestním řízení, jehož úkolem je náležitě zjistit, zda byl trestný čin spáchán, zjistit jeho pachatele a uložit mu podle zákona sankci, učiněné rozhodnutí vykonat, popř. jeho výkon zařídit, dále působit k upevňování zákonnosti, k přecházení a zamezování trestné činnosti a výchově občanů.*“¹ Pro naše účely tedy platí, že orgány činné v trestním řízení jsou povinny zjišťovat, zda byl spáchán trestný čin, zda jej spáchala právnická osoba, rozhodnout o trestu a vykonat jej. Někteří autoři navíc zdůrazňují *vynesení spravedlivého rozhodnutí o vině trestu a nápravném opatření, případně o nároku poškozeného na náhradu škody, nemajetkové újmy nebo vydání bezdůvodného obohacení.*² V rámci trestního řízení dochází ke vzniku trestněprocesních vztahů mezi subjekty trestního řízení. Subjekty trestního řízení jsou mimo orgánů činných v trestním řízení zejména obviněný, obhájce, poškozený, zúčastněná osoba, svědek, znalec či tlumočník.

2.2. Právnická osoba

Základním pojmem pro pochopení problematiky je taktéž pojem právnické osoby. Při jeho výkladu vycházejme zejména z platného právního řádu, stručně však můžeme popsat i jeho historický vývoj.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, rozeznává dva druhy osob – fyzickou a právnickou. Právnickou osobou je podle § 20

¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 26. ISBN: 978-80-7478-750-8.

² ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4 přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 5. ISBN 978-80-7400-496-4.

OZ organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná. Zároveň je právnická osoba vymezena negativně jako odlišná od osoby fyzické.³

První subjekty práva podobné právnickým osobám se vyvíjeli již v římském právu, které uznávalo některé výslovně určené instituce za subjekty práva, aniž by zavádělo jednotnou úpravu osob odlišných od fyzických. Ve středověkém právu se tento institut prakticky nepoužíval. Až v moderní době se objevil souhrnný název pro osoby rozdílné od fyzických. Nazývaly se osoby morální nebo fiktivní, později se obecně vžilo označení „osoby právnické“.⁴

Představa o podstatě právnických osob není jednotná. Lze ji popsat třemi základními teoriemi – teorie reality, teorie fikce a kompromisní teorie.

Teorie reality právnickým osobám přiznává právní osobnost. Podle ní určité útvary, svazy, sdružení, samostatně vznikají a reálně existují.

Teorie fikce naopak vychází s faktu, že pouze člověk může být přirozenou osobu nesoucí právní osobnost. K tomu, aby mohly právnické osoby fungovat, je „*potřeba právních konstrukcí, které je personifikují*“.⁵

Kompromisní teorie, jak již vyplývá z jejího pojmenování, zahrnuje částečně obě předchozí teorie. Patří sem např. teorie přenesené reality, podle které právnické osoby vznikají na základě právní normy, ale poté již reálně existují jako samostatné subjekty s právní osobností.

Česká právní úprava stojí na základu teorie fikce jako vůdčí ideje podstaty právnických osob. Je však třeba přihlédnout k vývoji obou teorií, jak teorie fikce, tak teorie reality, které se od počátku 90. let 20. století navzájem obohacují a doplňují.

³ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 267. ISBN: 978-80-7552-187-3.

⁴ Tamtéž, s. 268.

⁵ DVOŘÁK J., ŠVESTKA J., ZUKLÍNOVÁ, M. a kol.: Občanské právo hmotné. Svazek 1. Díl první: Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 268. ISBN: 978-80-7552-187-3.

Teorii fikce jakožto vůdčí ideu potvrzuje i navazující úprava právní osobnosti a svéprávnosti právnických osob. Právnická osoba má právní osobnost od svého vzniku do svého zániku. Právní osobností se podle § 15 odst. 1 OZ rozumí „*způsobilost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti*“. Právnická osoba tedy svým vznikem nabývá veškerá práva a povinnosti, která jí právní řád přiznává. Svěprávnost je podle § 15 odst. 2 OZ způsobilost pro sebe nabývat vlastním právním jednáním práva a zavazovat se k povinnostem, tedy právě jednat. V souladu s teorií fikce je právnická osoba osobou fiktivní, která nemá vlastní vůli, při právních jednáních tak potřebuje zastoupení, které občanský zákoník upravuje v ustanoveních §§ 161 a násl.

Právní řád České republiky upravuje několik typů, druhů či forem právnických osob, které se odlišují zejména svým účelem, organizační strukturou či majetkovým uspořádáním. Rozlišujeme právnické osoby soukromého či veřejného práva, podle povahy je můžeme dělit na korporace, fundace či ústavy. Podrobnějším výkladem není třeba se zde zabývat, pro účely této práce je podstatné, že všechny tyto právnické osoby podléhají zákonu č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob, ve znění pozdějších předpisů, a až na výjimky jsou jako subjekty trestního práva trestně odpovědné.

2.3. Trestní odpovědnost právnických osob

2.3.1. Obecně k problematice trestní odpovědnosti právnických osob

Trestní odpovědnost právnických osob je v systému kontinentálního práva poměrně novým institutem. Teorie rozlišuje tři různé koncepce úpravy trestní odpovědnosti právnických osob. Koncepce tzv. pravé trestní odpovědnosti, na které byla vystavena i česká právní úprava, je založena na plné trestní odpovědnosti právnické osoby, která je stanovena přímo v trestním předpisu.⁶ Výhodou této teorie je možnost postižení právnické osoby i přes to, že se nepodaří zjistit, která konkrétní fyzická osoba za právnickou osobu jednala. Druhou koncepcí jsme mohli donedávna

⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 362.

najít v právní úpravě našich sousedů. Slovenská republika měla zakotvenou tzv. *nepravou trestní odpovědnost*, která umožňuje uložit quasitrestní sankce, i když trestní odpovědnost právnické osoby není upravena přímo v trestním zákoně.⁷ Nevýhodou této koncepce je právě ona závislost na individuální odpovědnosti osoby fyzické. Orgány činné v trestním řízení mohou právnickou osobu postihnout až tehdy, kdy je trestní řízení proti fyzické osobě pravomocně skončeno formou odsuzujícího rozsudku. V červenci 2016 však vešla v účinnost novela zákona a Slovensko tak zavedlo po našem vzoru pravou trestní odpovědnost právnických osob. Třetí možností právní úpravy je deliktní odpovědnost právnických osob, označována též jako *administrativněprávní*, kterou bychom našli například v německém právním řádu.⁸

2.3.2. Úprava trestní odpovědnosti právnických osob v České republice

V České republice je trestní odpovědnost právnických osob upravena zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů, s účinností od roku 2012. Díky přijetí této úpravy dochází k průlomu do zásady individuální trestní odpovědnosti fyzické osoby. Nedochozí však k přímé kolektivní odpovědnosti osoby právnické. Zákon o trestní odpovědnosti je vystaven na teorii, že právnické osoby jsou uměle vytvořené subjekty práva nadané způsobilostí k právům a povinnostem a odpovědností v právních vztazích. Z toho důvodu musí být zkonstruován i způsob jednání právnických osob navenek, jelikož právnická osoba nemá vlastní vůli a nemůže tedy podle ní jednat a projevovat ji. Právní řád České republiky proto zakotvil, že jednání právnické osoby činí její orgány nebo zástupci jako fyzické osoby a právní následky se *přičítají* přímo osobě právnické.⁹ Z toho důvodu se hovoří o tzv. *přičitatelnosti* jednání fyzické osoby osobě právnické.

⁷ JELÍNEK, J. Nad koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu. *Kriminalistika*. 2016, s. 10. ISSN 1210-9150.

⁸ Tamtéž.

⁹ ŠÁMAL, P a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 182. ISBN 978-80-7400-116-1.

Trestné činy právnických osob

Před nabytím účinnosti zákona č. 186/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, obsahovalo ustanovení § 7 ZTOPO taxativní výčet trestných činů, za které je právnická osoba trestně odpovědná. Touto novelou byl okruh trestných činů, kterých se může právnická osoba dopustit, změněn zásadním způsobem. Ustanovení § 7 ZTOPO nyní obsahuje negativní výčet, tedy výčet takových trestných činů, za které právnická osoba *není* trestně odpovědná. Právnická osoba se od 1. prosince 2016 může dopustit jakéhokoliv trestného činu uvedeného v zákoně č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, s výjimkou trestných činů uvedených v § 7 ZTOPO.

Podle důvodové zprávy k novele je jejím cílem rozšířit katalog trestných činů tak, aby došlo k postižení jednání právnických osob, u kterých je to z povahy věci žádoucí.¹⁰ Důvodem k vyloučení trestní odpovědnosti právnické osoby u některých trestných činů je několik. U některých trestných činů nepřichází jejich spáchání vůbec v úvahu, neboť je ze skutkových podstat zřejmé, že je může spáchat jen osoba fyzická, například trestný čin vraždy novorozence matkou. Jiné skutkové podstaty trestných činů jsou velmi úzce navázány na pachatele jako fyzickou osobu a bylo by obtížné je spojovat s jednáním v zájmu nebo v rámci činnosti právnické osoby. Typicky se jedná o tzv. vlastnoruční delikty. Dále se vylučuje trestní odpovědnost právnických osob u takových trestných činů, které ke spáchání vyžadují konkrétní či speciální subjekt. Poslední vyloučenou kategorií tvoří trestné činy proti obraně státu uvedených ve třetím díle hlavy deváté zvláštní části trestního zákoníku, trestné činy proti branné povinnosti a trestné činy vojenské.¹¹

¹⁰ ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 247-253.

¹¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů 183/2016, č. 183/2016 Dz.

Přičitatelnost trestného činu právnické osobě

Právnické osoby jsou umělé organizační útvary, které mohou projevovat svoji vůli pouze prostřednictvím osob fyzických. Právnická osoba tedy sama nejedná, lze jí pouze *přičítat* jednání osoby fyzické. V takovém případě mluvíme o odvozené trestní odpovědnosti.¹²

Ustanovení § 8 ZTOPO vyjmenovává takové fyzické osoby, jejichž protiprávní jednání se za určitých okolností přičte právnické osobě. Následkem takového přičtení je trestní odpovědnost právnické osoby za spáchaný trestný čin. Dle odst. 1 se musí jednat o čin spáchaný osobou, která je:

- a. statutárním orgánem nebo členem statutárního orgánu, nebo jinou osobou ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která je oprávněna jménem nebo za právnickou osobu jednat,
- b. osobu ve vedoucím postavení v rámci právnické osoby, která u této právnické osoby vykonává řídicí nebo kontrolní činnost, i když není osobou uvedenou v písmenu a.
- c. tím, kdo vykonává rozhodující vliv na řízení této právnické osoby, jestliže jeho jednání bylo alespoň jednou z podmínek vzniku následku zakládajícího trestní odpovědnost právnické osoby, nebo
- d. zaměstnancem nebo osobou v obdobném postavení při plnění pracovních úkolů, i když není osobou uvedenou v písmenech a) až c), jestliže mu však lze přičítat (viz dále).

Je nezbytné, aby se jednalo o takový protiprávní čin, který je spáchaný v zájmu právnické osoby či v rámci její činnosti. Nejvyšší soud již reagoval na toto ustanovení, když ve svém usnesení ze dne 24. listopadu 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, publikovaném pod č. R 23/2016 tr., vyslovil, že „*protiprávní čin je spáchán v zájmu právnické osoby..., má-li z něho právnická osoba buď majetkový prospěch, nebo*

¹² JELÍNEK, J. Nad koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu. *Kriminalistika*. 2016, s. 11. ISSN 1210-9150.

jakýkoliv imateriální prospěch, či získá-li jakoukoliv jinou výhodu. Uvedený znak je třeba vykládat tak, že prospěch nebo výhoda právnické osoby plynoucí pro ni ze spáchaného trestného činu prostřednictvím benefitů dosažených tímto trestným činem jejími zaměstnanci či společníky musí mít takovou povahu, že benefitem zaměstnance či společníka právnické osoby jsou podmíněny prospěch nebo výhoda samotné právnické osoby.“

Právnické osobě lze dle odst. 2 § 8 ZTOPO trestný čin přičítat, jestliže byl spáchán osobu uvedenou v bodech a) až c). V případě bodu d), tedy čin spáchaný zaměstnancem právnické osoby, přistupuje zvláštní podmínka, a sice jednání učiněné buď *na podkladě rozhodnutí, schválení nebo pokynu orgánů právnické osoby nebo osob uvedených v bodech a) až c)*, anebo *proto, že tyto orgány neprovedly nezbytná opatření, která měly provést podle jiného právního předpisu nebo která lze po nich spravedlivě požadovat...*¹³ To vyvolává otázku, co jsou nezbytná opatření, která lze po orgánech spravedlivě požadovat. Zákon je dále popisuje jako např. povinná nebo potřebná kontrola nad činností zaměstnanců nebo jiných osob, jimž jsou orgány nadřizeny, anebo opatření k zamezení nebo odvrácení následků spáchaného trestného činu.¹⁴ Tato opatření můžeme zjednodušeně nazývat „*programy compliance*“. Dále může být nezbytnými opatřeními také vhodné nastavení svých kontrolních a řídicích mechanismů, dostatečná úprava etického kodexu, proškolení zaměstnanců ohledně trestní odpovědnosti právnických osob, možnost zaměstnanců upozornit na protiprávní jednání v rámci právnické osoby. Pokud vše toto právnická osoba provede, pak můžeme říci, že udělala vše, co po ní lze spravedlivě požadovat.¹⁵ Jednání zaměstnance se v takovém případě právnické osobě nepřičte, trestně odpovědný bude pouze její zaměstnanec jako osoba fyzická.

¹³ Ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO.

¹⁴ Tamtéž.

¹⁵ BOHUSLAV, L. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – II. 12. 1. 2016. *Právní prostor* [online]. [vid. 11. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-ii>.

Přičtení trestní odpovědnosti fyzické osoby nebrání ani skutečnost, že se nepodaří v průběhu trestního řízení zjistit, která konkrétní fyzická osoba jednala protiprávně podle § 8 odst. 1 a 2 ZTOPO. Toto ustanovení § 8 odst. 3 ZTOPO je výsledkem požadavku některých mezinárodních smluv, které požadují, aby odpovědnost právnických osob nebyla závislá na zjištění konkrétní fyzické osoby, která spáchala trestný čin, jenž má být přičten právnické osobě.¹⁶ Stejně tak nevylučuje přičtení zaviněného jednání fyzické osoby, která není trestně odpovědná z důvodu nepřičetnosti dle ustanovení § 26 trestního zákoníku.¹⁷

Klíčovou změnou v důsledku účinnosti novely č. 183/2016 Sb. je možnost zproštění se trestní odpovědnosti podle odst. 5 § 8 ZTOPO v případě protiprávního jednání osob uvedených v § 8 odst. 1 písm. a) až c) ZTOPO.

Dosavadní úprava stanovila možnost vyvinění se v případě protiprávního jednání osoby uvedené v písm. d), tedy jednání zaměstnance podle ustanovení § 8 odst. 2 písm. b) ZTOPO za předpokladu, že přijme tzv. „*program compliance*“. Od 1. prosince 2016 se právnická osoba trestní odpovědnosti zproští, pokud vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila, nehledě na to, která osoba jednala protiprávně, zda statutární orgán, osoba ve vedoucím postavení vykonávající řídicí či kontrolní činnost, osoba vykonávající rozhodující vliv nebo zaměstnanec.

Je třeba zdůraznit, že názory na novou právní úpravu se různí. Vůdčí ideou je názorový proud zastoupený prof. Jelínkem, vedoucím katedry trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy a renomovaným odborníkem v oblasti trestního práva.

První výtkou směrem k novele je použití slova „*zproští se*“ namísto „*vyviní se*“. Pojem *zprostit se* je terminologicky nesprávný, neboť směřuje vůči objektivní odpovědnosti. Trestní odpovědnost právnických osob je však stejně jako u osob

¹⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 214. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁷ BOHUSLAV, L. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, s. 23.

fyzických odpovědností subjektivní. Mohlo by se tak zdát, že zákonodárce měl touto novelou v úmyslu zakotvit objektivní odpovědnost právnických osob, což ale z důvodové zprávy nevyplývá a ani by to neodpovídalo tradičním zásadám trestního práva. Trestní právo hmotné se vyznačuje požadavkem subjektivní odpovědnosti pachatele, která je kryta zaviněním.¹⁸

Dalším nedostatkem nové právní úpravy je neurčitost pojmu vyvinění právnické osoby, která musí „*vynaložit veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila*“. Je tedy otázkou, kde začíná a končí toto veškeré úsilí, které je možno spravedlivě požadovat. Na jedné straně lze říci, že pokud má právnická osoba jakýkoliv *compliance program*, pak se z trestní odpovědnosti vyviní, na druhé straně stojí výklad, kdy nikdo nemůže veškerého úsilí skutečně dosáhnout a *vyvinění se* tak bude zcela nemožné.¹⁹

Třetí problematickou otázkou je pak použití termínu „*na ní*“, kdy prakticky dochází k personalizaci právnické osoby, na kterou je však ve všech ostatních ohledech pohlíženo jako na fiktivní organizovaný útvar. Zákonodárce měl použít přiléhavější termín, který by odrážel skutečnost, že za právnickou osobu jednájí právě osoby fyzické.²⁰

Doc. Gřivna z Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze se vyjadřoval k novému ustanovení v průběhu diskuze na Vědeckém workshopu.²¹ Dle jeho názoru je nové ustanovení převzato ze správního trestání. Aby se mohla právnická osoba zprostit trestní odpovědnosti, musí jí být nejdříve přičteno protiprávní jednání. Ke zproštění odpovědnosti dochází až v rámci trestního řízení, při kterém je přeneseno důkazní

¹⁸ JELÍNEK, J: Novelizace trestní odpovědnosti firem přenesla odpovědnost za aplikaci na orgány činné v trestním řízení – Česká justice. *Domovská stránka – Česká justice* [online]. Copyright © 2016 Všechna práva vyhrazena [cit. 10.04.2017]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/03/jiri-jelinek-novelizace-trestni-odpovednosti-firem-prenesla-odpovednost-za-aplikaci-na-organy-cinne-v-trestnim-rizeni/>.

¹⁹ Tamtéž.

²⁰ Tamtéž.

²¹ Vědecký workshop „*Compliance v tuzemských společnostech*“, konaný dne 23. září 2016 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

břemeno na obviněnou právnickou osobu. Právnická osoba musí v takovém případě prokázat, že vynaložila veškeré úsilí, které na ní bylo možno spravedlivě požadovat, aby spáchání protiprávního činu zabránila. Při aplikaci těchto ustanovení za účelem vyvinění se právnické osoby z trestní odpovědnosti se přednostně použije odst. 2 § 8 ZTOPO, pokud se přičítá zaviněné jednání zaměstnance, a pokud jej použít nelze, je nezbytné v rámci trestního řízení použít procesní institut v odst. 5 § 8 ZTOPO.

Jiný názor zastává prof. Pavel Šámal z Právnické fakulty Univerzity Karlovy Praze, který je toho názoru, že dané ustanovení je nesystematické, *které by nepochybně mělo být formulováno přesněji v návaznosti na koncept přičitatelnosti trestní odpovědnosti právnické osobě.*²² Výraz *zproští se* je tedy třeba chápat jako hmotněprávní pojem, kterým měl zákonodárce na mysli právě *vyvinění se*. Protiprávní jednání fyzické osoby se tedy vůbec nepřičte, stejně jako je tomu v odst. 2 § 8 ZTOPO.

Právnická osoba jako pachatel trestného činu

Pachatelem trestného činu je dle ustanovení § 9 ZTOPO právnická osoba, které lze přičítat porušení nebo ohrožení zájmu chráněného trestním zákonem, nebo taková právnická osoba, která k provedení činu užila jiné právnické nebo fyzické osoby. Pro další výklad je nezbytné uvést, že na základě ustanovení § 9 odst. 3 ZTOPO není trestní odpovědností právnické osoby dotčena trestní odpovědnost osob fyzických, např. jejich statutárních orgánů, a naopak. Proti takovýmto osobám se zpravidla vede společné trestní řízení dle ustanovení § 31 ZTOPO.

Pachatelem však nemůže být Česká republika a územní samosprávné celky při výkonu veřejné moci. Vylučuje to ustanovení § 6 ZTOPO, které negativně vymezuje osobní působnost zákona o trestní odpovědnosti právnických osob.

Důvodem vyloučení České republiky z působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim je její veřejnoprávní charakter. Na rozdíl od územně samosprávných celků je však její vyloučení úplné, tedy jak při výkonu veřejné moci, tak

22 ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/201 Sb. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 247-253.

i mimo ni, např. při vystupování v pozici zaměstnavatele, vlastníka, zadavatele atd. V oblasti práva správního, stejně tak jako v právu soukromém, zůstala odpovědnost mimo výkon veřejné moci zachována. Česká republika tak může v rámci správního trestání postihnout i samu sebe. Důvodem pro odlišnou úpravu je zejména zvláštní charakter trestního práva, jeho účel a následky trestních sankcí, které by mohly ohrozit plnění funkcí státu, jimiž jsou zajišťování a poskytování veřejných služeb a náležité hospodaření s finančními prostředky státu v rámci státního rozpočtu.²³ Navíc vyloučena je nejen odpovědnost České republiky, ale také odpovědnost organizačních složek státu, které nejsou právníckými osobami. Případná trestní odpovědnost za jednání organizačních složek státu bude tedy řešena v rámci osobní odpovědnosti fyzických osob.²⁴

Územní samosprávné celky jsou podle čl. 101 odst. 3 Ústavy České republiky veřejnoprávními korporacemi, které mohou vlastnit majetek a hospodařit podle vlastního rozpočtu, jsou tedy specifickými právníckými osobami, které podléhají trestní odpovědnosti. Na základě ustanovení § 6 odst. 1 písm. b) ZTOPO jsou z trestní odpovědnosti vyloučeny jen tehdy, pokud vystupují vůči jiným subjektům jako vykonavatel veřejné moci. Tento pojem není v právním řádu definován. V praxi se proto při jeho vysvětlení používá usnesení Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93, publikované pod č. 3/1994 USu., které říká, že: „*Veřejnou mocí se rozumí taková moc, která autoritativně rozhoduje o právech a povinnostech subjektů, ať již přímo, nebo zprostředkovaně. Subjekt, o jehož právech nebo povinnostech rozhoduje orgán veřejné moci, není v rovnoprávném postavení s tímto orgánem a obsah rozhodnutí tohoto orgánu nezávisí od vůle subjektu.*“ Takovou činností je např. vedení matrik, agenda osobních dokladů, vydávání živnostenských oprávnění či agenda sociální a zdravotní péče. V případech, kdy územní samosprávné celky nevystupují tzv. *vrchnostensky*, podléhají trestní odpovědnosti podle ZTOPO. Jedná se hlavně

²³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právníckých osob: komentář*. V Praze: C.H. Beck, 2012, s. 128. ISBN 978-80-7400-116-1.

²⁴ VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim. In *Právní rozhledy*, Praha: C.H.Beck, 2011, č. 13, s. 466.

o obchodní činnost, pod kterou spadá i problematika zadávání veřejných zakázek, dále o platbu daní a poplatků, oblast životního prostředí či oblast dotací a grantů.²⁵

Majetková účast České republiky a územních samosprávných celků na jiné právnické osobě však nevylučuje trestní odpovědnost takové právnické osoby. Touto účastí může být například podíl České republiky, kraje či obce v obchodní společnosti. Taková obchodní společnost podléhá působnosti zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.²⁶

Podle ustanovení § 10 odst. 1 ZTOPO přechází trestní odpovědnost právnické osoby na všechny její právní nástupce. Smyslem této zásady je zabránit, aby se právnická osoba vyhnula trestnímu stíhání tím, že se například zruší či přemění. Pokud odpovědnost přechází na více právních nástupců, zohlední se při ukládání trestů rozsah převáděných výnosů a činností podle §10 odst. 2 ZTOPO. Toto omezení brání *paušálnímu trestání právních nástupců* právnické osoby a zmírňuje rozsah jejich kriminalizace.²⁷ Zánikem právnické osoby zaniká i její odpovědnost jen v případě, že právního nástupce nemá.²⁸

Na ustanovení § 10 ZTOPO navazuje čtvrtá část zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, která se věnuje zvláštním ustanovením o trestním řízení proti právnickým osobám. Ustanovení § 32 ZTOPO upravuje postup při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby. Podrobněji se mu budeme věnovat ve čtvrté kapitole.

²⁵ VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2014, s. 21. ISBN: 978-80-7400-160-4.

²⁶ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 51. ISBN 978-80-87576-07-6.

²⁷ JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin advokacie*. [online] 9. 6. 2015 [vid. 12. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce?browser=full>.

²⁸ ŠÁMAL, P a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, 802 s. ISBN 978-80-7400-116-1.

3. Prameny trestního řízení proti právnickým osobám

3.1. Mezinárodní úprava

Součástí právního řádu České republiky jsou mezinárodní smlouvy podle čl. 10 Ústavy. Jsou to ty smlouvy, k jejichž ratifikaci dal souhlas Parlament, byly vyhlášeny v Sbírce mezinárodních smluv a Česká republika je jimi vázána. Tyto mezinárodní smlouvy jsou bezprostředně závazné a aplikovatelné. V problematice trestní odpovědnosti právnických osob je takových mezinárodních smluv mnoho, my se však budeme zabývat pouze těmi, které upravují zejména právo procesní.

Mezi nejvýznamnější mezinárodní smlouvy spadající do oblasti trestního práva procesního patří Mezinárodní pakt o občanských a politických právech (č. 120/1976 Sb.), Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod (č. 209/1992 Sb.), Úmluva o právech dítěte (č. 104/1991 Sb.) a Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (č. 9/1996 Sb.).²⁹ Vzhledem k charakteru právnických osob se některé z nich více či méně uplatní i v trestním řízení proti právnickým osobám.

Mezinárodní pakt o občanských a politických právech z roku 1966 je mezinárodní smlouva přijatá na zasedání Organizace spojených národů v New Yorku., která navazuje a rozvíjí Všeobecnou deklaraci lidských práv z roku 1948. Pakt ve své třetí části zakotvuje zásadu práva na spravedlivý proces, zejména v čl. 14, který obsahuje právo na rovnost před soudem a spravedlivé a veřejné vyslechnutí nezávislým a nestranným soudem.

Stejně tak obsahuje právo na spravedlivý proces Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Byla sjednána v rámci Rady Evropy dne 4. listopadu 1950 a

²⁹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 60. ISBN 978-80-87576-44-1.

Česká republika, respektive Česká a Slovenská federativní republika, se stala stranou Úmluvy již v roce 1992. Právo na spravedlivý proces je obsaženo v článku 6 EÚLP.

Zásada práva na spravedlivý proces zakotvená v těchto úmluvách se nepochybně uplatní i v trestním řízení proti právnickým osobám. Obecně se k tomu zpravidla uvádí, že subjektem práva na spravedlivý proces v trestních věcech je především obviněná fyzická osoba, ale může to být i osoba právníká, jestliže vnitrostátní právo zná trestní odpovědnost právnických osob.³⁰

3.2. Unijní právo

Trestní právo je považováno za jeden z projevů státní suverenity, je spojované s výkonem svrchované pravomoci státu. Z toho důvodu se spolupráce v odvětví trestního práva odvíjela spíše na půdě mezinárodních organizací, ať už na celosvětové (OSN), nebo regionální úrovni (Rada Evropy). Úzká vazba trestního práva na výkon státní moci vylučuje vytvoření jednotného a komplexního systému evropského trestního práva.³¹ Přesto se vlivem hlubší integrace setkáváme s tzv. *europaizací* trestního práva stále častěji.

V oblasti hmotného práva se setkáváme se zaváděním nových skutkových podstat trestných činů, především k ochraně zájmů Evropské unie a za účelem boje proti přeshraničnímu organizovanému zločinu. V trestním právu procesním je snaha o harmonizaci právních předpisů tak, aby bylo možné vytvořit souladný, či společný *evropský trestní proces*.³² Zatím však výrazně převládá roztržštěná úprava jednotlivých

³⁰ Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. listopadu 2002 ve věci *Fortum Oil and Gas Oy proti Finsku*, č. 32559/96, oddíl 2, též zprávu Evropské komise pro lidská práva ze dne 30. 5. 1991 ve věci *Société Sténuit proti Francii*, č. 11598/85, § 66 In ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 72. ISBN 978-80-7400-116-1.

³¹ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 77. ISBN 978-80-87576-44-1.

³² CESONI, M. L. *Droit pénal européen: une harmonisation périlleuse*. In KERCHOVE, G., WEYEMBERGH, A. (eds.). *L'espace pénal européen: enjeux et perspectives*. Editions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles, 2002, s. 153.

institutů pomocí primárního a sekundárního práva EU, jimiž jsou zásada spravedlivého procesu, vzájemné uznávání rozhodnutí či evropský zatýkácí rozkaz.

Součástí primárního práva stojí vedle Smlouvy o Evropské unii a Smlouvy o fungování Evropské unie také Listina základních práv Evropské unie. Lisabonská smlouva přinesla nový právní základ, díky němuž lze předpokládat další rozvoj a spolupráci v rámci EU.³³ Od jejího vstupu v platnost je Listina základních práv EU právně závazný akt, který má stejnou právní sílu jako zakládací smlouvy EU, a je tedy právně závazná pro orgány a instituce EU a pro členské státy, pokud uplatňují unijní právo.³⁴

Listina základních práv EU v hlavě šesté s názvem *Soudnictví* potvrzuje právo na účinnou právní ochranu a spravedlivý proces, právo na obhajobu, zásadu zákonnosti a přiměřenosti trestných činů a trestů a právo nebýt dvakrát trestně stíhán za stejný trestný čin.³⁵ Všechna tato práva jsou základními zásadami trestního procesu a nic nebrání tomu, aby byly uplatněny i v řízení proti právnickým osobám.

Za zmínku stojí i Rámcové rozhodnutí rady ze dne 13. června 2002, o evropském zatýkáčím rozkazu a postupech předávání mezi členskými státy (2002/584/SVV). Toto rozhodnutí založené na systému vzájemného uznávání rozhodnutí ve věcech trestních se stalo základem pro systém justiční spolupráce v rámci EU.³⁶ V řízení proti právnickým osobám však nenachází své uplatnění, jelikož zajišťovací instituty jako jsou zadržení či zatčení obviněného neodpovídají povaze právnické osoby a nemohou být tedy použity.

³³ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 80. ISBN 978-80-87576-44-1.

³⁴ K tomu Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. března 2014 ve věci C206/13, *Cruciano Siragusa* proti Regione Sicilia – Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo, odst. 25.

³⁵ Listina základních práv. *Evropský parlament*. [online]. 10/2016 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.6.html.

³⁶ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 81. ISBN 978-80-87576-44-1.

Podle Lisabonské smlouvy Smlouva o fungování EU nepředpokládá další úpravu trestního procesu pomocí rámcových rozhodnutí. Podle čl. 82 SFEU je možné řádným legislativním procesem přijmout směrnice upravující minimální pravidla pro právo hmotné i procesní za účelem koordinace. Odst. 2 čl. 82 SFEU taxativně vymezuje oblasti týkající se vzájemné přípustnosti důkazů mezi členskými státy, práv osob v trestním řízení a práv obětí trestných činů. Tento výčet je možné rozšířit jednomyslným rozhodnutím Evropské rady po konzultaci s Evropským parlamentem.³⁷

Z toho, co z povahy věci může být použito v řízení proti právnickým osobám, byly v rámci sekundárního práva přijaty např. Směrnice o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení³⁸, Směrnice o právu na informace v trestním řízení³⁹, Směrnice Evropského parlamentu a Rady o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a o právu na komunikaci při zatčení.⁴⁰ Směrnice týkající se trestního řízení jsou řádně implementovány do právního řádu České republiky a jsou tak závazné a vymahatelné v rámci vnitrostátní úpravy.

3.3. Vnitrostátní úprava

3.3.1. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje jak hmotněprávní, tak procesněprávní úpravu. Je považován za tzv. *vedlejší trestní zákon*. Ve vztahu k trestnímu zákoníku a trestnímu řádu je zákonem speciálním, postupuje se

³⁷ JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 89. ISBN 978-80-87576-44-1.

³⁸ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2010/64/EU ze dne 20. října 2010 o právu na tlumočení a překlad v trestním řízení OJ 280/2010.

³⁹ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2012/13/EU ze dne 22. května 2012 o právu na informace v trestním řízení OJ L 142 z 1. června 2012.

⁴⁰ Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2013/48/EU ze dne 22. října 2013 o právu na přístup k obhájci v trestním řízení a řízení týkajícím se evropského zatýkacího rozkazu a o právu na informování třetí strany a právu na komunikaci s třetími osobami a konzulárními úřady v případě zbavení osobní svobody.

podle něj vždy, pokud upravuje určitou otázku či procesní postup.⁴¹ Trestní řád se použije v řízení proti právnickým osobám tehdy, pokud nestanoví zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim jinak, nebo není-li to z povahy věci vyloučeno.⁴²

Trestní řízení proti právnickým osobám je upraveno v části čtvrté v ustanoveních § 28 až 41 ZTOPO. Specifika nalézacího řízení jsou obsažena v § 28 až 37 ZTOPO. Tato ustanovení upravují vztah k řízení o správním deliktu (§ 28 ZTOPO), místní příslušnost (§ 29 ZTOPO), vyrozumění o zahájení a skončení trestního stíhání (§ 30 ZTOPO), společné řízení proti obviněné právnické a fyzické osobě (§ 31 ZTOPO), zrušení, zánik a přeměnu právnické osoby ve chvíli, kdy bylo proti právnické osobě zahájeno trestní stíhání (§ 32 ZTOPO), zajišťovací opatření (§ 33 ZTOPO), úkony právnické osoby (§ 34 ZTOPO), obhájce (§ 35 ZTOPO), předvolání, předvedení a pořádkovou pokutu (§ 36 ZTOPO) a výslech a závěrečnou řeč v hlavním líčení a ve veřejném zasedání (§ 37 ZTOPO).

Ustanovení § 37 až 41 upravují řízení vykonávací. Obsahují úpravu výkonu trestů zrušení právnické osoby (§ 38 ZTOPO), zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži (§ 39 ZTOPO), zákazu přijímání dotací a subvencí (§ 40 ZTOPO) a výkon trestu uveřejnění rozsudku (§ 41 ZTOPO).

3.3.2. Zákon o trestním řízení soudním

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů, se použije subsidiárně tam, kde zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim nestanoví jinak, nebo pokud to není z povahy věci vyloučeno.⁴³ V praxi tedy mohou v zásadě nastat tři situace:

⁴¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 708. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁴² Podle ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO.

⁴³ Podle ustanovení § 1 odst. 2 ZTOPO.

- a. úprava určitého institutu je v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upravena komplexně, v takovém případě se trestní řád nepoužije;
- b. úprava určitého institutu je v zákoně o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upravena pouze částečně, pak se tato úprava použije a patřičně se doplní navazující obecnou úpravou v trestním řádu v takovém rozsahu, v němž to není z povahy věci vyloučeno;
- c. zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim určitý institut vůbec neupravuje, v takovém případě se plně použije obecná úprava v trestním řádu, ale jen tehdy, není-li to z povahy věci vyloučeno.⁴⁴

3.3.3. Listina základních práv a svobod

Součástí ústavního pořádku České republiky je Listina základních práv a svobod, vyhlášená předsednictvem České národní rady pod číslem 2/1993 Sb. Pro trestní řízení je stěžejní zejména čl. 36 až 40 v hlavě páté, jež upravuje právo na soudní a jinou právní ochranu, tedy právo na spravedlivý proces. Součástí tohoto práva je například zásada zákonnosti, zásada veřejnosti a ústnosti řízení, právo na tlumočnicka, právo odepřít výpověď či právo na právní pomoc. Přesto, že Listina základních práv a svobod o právnických osobách jako o nositelích základních práv a svobod nehovoří, dle judikatury Ústavního soudu lze dovodit „ochotu státu poskytovat ochranu i právnickým osobám, pokud jde o základní práva a svobody.“⁴⁵ Tento postoj lze dovodit také z ustanovení § 72 odst. 1 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů, ze kterého plyne, že ústavní stížnost je oprávněna podat fyzická nebo právnická osoba, jestliže tvrdí, že zásahem orgánu veřejné moci bylo

⁴⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 64. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁴⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93, publikované pod č. N 3/1 SbNU 23.

porušeno její základní právo nebo svoboda zaručená ústavním zákonem nebo mezinárodní smlouvou podle čl. 10 Ústavy.⁴⁶

Při aplikaci těchto práv je však třeba vždy přihlídnout k podstatě právnické osoby ve smyslu ustanovení § 20 zákona č. 89/2012 Sb., OZ⁴⁷ a také k ustanovením zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim.⁴⁸ Právnické osoby nemohou disponovat s těmi právy, která jsou s fyzickou osobou spojena natolik, že je nelze na právnickou osobu nijak přenést, např. při uplatnění záruk proti zásahům do osobní svobody spojené instituty zadržení, zatčení či vazby.⁴⁹

⁴⁶ Srov. ÚS 3/1994-n; č. 34/1994 Sb. In ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 73. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁴⁷ Ustanovení § 20 OZ zní: „Právnická osoba je organizovaný útvar, o kterém zákon stanoví, že má právní osobnost, nebo jehož právní osobnost zákon uzná.“

⁴⁸ Zejména k ust. § 34 ZTOPO, které vyjmenovává osoby jednající za právnickou osobu.

⁴⁹ Richter, J. K některým aspektům práva na spravedlivý proces. *epravo.cz*. [online]. 10. 2. 2016 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-prava-pravnickych-osob-na-spravedlivy-proces-100411.html>.

4. Specifika trestního řízení proti právnickým osobám

Tato kapitola se věnuje části čtvrté zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, jenž upravuje právě trestní řízení proti právnické osobě. V jednotlivých podkapitolách jsou podrobně rozebrány ustanovení §§ 28 – 41 ZTOPO. Pro komplexnější náhled na právní úpravu trestního řízení proti právnické osobě jsou u určitých institutů použita ustanovení trestního řádu.

4.1. Vztah k řízení o správním deliktu – překážka *litispence a rei iudicatae*

Ustanovení § 28 ZTOPO upravuje vztah trestního řízení proti právnické osobě k řízení o správním deliktu za použití zásady *ne bis in idem*. Zásada, kterou bychom mohli volně přeložit jako *ne dvakrát o tomtéž*, můžeme spatřovat ve dvou složkách. Jednak se projevuje jako překážka *litispence*, kdy nelze zahájit řízení, jakmile již bylo o téže věci zahájeno jiným orgánem, jednak vyjadřuje překážku *rei iudicatae*, tedy věci rozhodnuté.

Řízením o správním deliktu se rozumí řízení vedené proti právnické osobě podle zákona č. 500/2004 Sb., správní řád, je tedy součástí správního, nikoli soudního trestání. Ačkoliv se správní trestání od soudního odlišuje hned v několika ohledech, je třeba tuto zásadu uplatnit i zde.⁵⁰

Důvodem je právní úprava v Úmluvě o ochraně lidských práv a základních svobod a navazující judikatura Evropského soudu pro lidská práva. Ten již v roce 1976 svým rozhodnutím⁵¹ ustanovil tzv. *Engel kritéria*, podle nichž se posuzuje, zda se jedná v určitém případě o trestný čin podle čl. 6 EÚLP. Při použití těchto kritérií dojdeme ke

⁵⁰ Cílem správního trestání je ochrana výkonu veřejné správy, na rozdíl od trestání soudního, které sleduje zejména ochranu osobnosti člověka a jeho práv a svobod. Správní trestání je ovládáno zásadou inkviziční (vyšetřovací), kdežto soudní trestání uplatňuje princip akuzační (obžalovací).

⁵¹ Engel a další vs. Nizozemí, 8. 6. 1976, Série A, č. 22.

skutečnosti, že i rozhodování o správním deliktu je rozhodováním o trestném činu podle čl. 6 EÚLP. Takový výkon veřejné moci pak podléhá zásadě práva na spravedlivý proces zahrnující též zásadu *ne bis in idem*, upravenou čl. 4 odst. 1 Protokolu č. 7 k EÚLP.⁵²

Ustanovení § 28 ZTOPO upravuje pouze vztah řízení trestního k řízení o správním deliktu. Pokud dojde ke kolizi dvou trestních řízení, použije se obecná úprava v ustanovení § 11 TrŘ o nepřípustnosti trestního stíhání. Obdobně to platí u střetu dvou řízení o správním deliktu, kde se uplatní ustanovení § 48 a následně § 66 SŘ.⁵³

Společným jmenovatelem překážky *litispence* a *rei iudicatae* je tzv. totožnost subjektu a totožnost skutku. Pokud použijeme širší pojem *ne bis in idem*, pak *idem* je právě dle znění zákona *tentýž skutek*. Pojem skutek není definován v trestním zákoníku ani v trestním řádu. Doktrína jej vymezuje *jako událost ve vnějším světě záležející v jednání člověka, která může mít znaky jednoho či více trestných činů anebo nemusí vykazovat znaky žádného trestného činu*.⁵⁴ Tato událost je pak jako skutek vymezena v příslušném aktu orgánu činném v trestním řízení (např. usnesení o zahájení trestního stíhání). Podstatou skutku je tedy jednání osoby a následek tímto jednáním způsobený. Zachování totožnosti skutku se pak projevuje v průběhu trestního řízení, kdy pro tentýž skutek je zahájeno trestní stíhání, podána obžaloba a následně vydáno rozhodnutí soudu.⁵⁵ Od toho je však třeba odlišit právní kvalifikaci skutku, která může být v průběhu trestního řízení změněna. Totožnost skutku je zachována, pokud je zachována shoda mezi podstatnými skutkovými okolnostmi a dále za předpokladu, že je úplná či

⁵² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 477. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁵³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 476. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁵⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

⁵⁵ BEDNÁŘ, M. Problematika totožnosti skutku. *epravo.cz*. [online]. 30. 6. 2014 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-totoznosti-skutku-94535.html>.

jen částečná shoda v jednání osoby nebo následku jednáním způsobeném. Shoda ovšem musí být v podstatných okolnostech, jimiž jsou zejména skutkové okolnosti charakterizující jednání pachatele nebo následek z hlediska právní kvalifikace, která přichází v úvahu.⁵⁶ Totožnost subjektu – obviněného by neměla v praxi činit větší obtíže. Pokud dojde u právnické osoby ke změně obchodní firmy, ke změně v osobě obviněného nedochází.⁵⁷ Na otázku zachování totožnosti subjektu při aplikaci § 28 ZTOPO je třeba dbát i při přechodu trestní odpovědnosti na právního nástupce.

Řízením o správním deliktu obvykle rozumíme jak řízení podle zákona č. 200/1990 Sb., o přestupcích (dále jen „PřesZ“), tak řízení o správních deliktech. Přestupkem se rozumí jednání, které porušuje nebo ohrožuje zájem společnosti a je za přestupek výslovně označeno, za předpokladu že jde o jednání zaviněné. Jelikož však zákon o přestupcích nezná pojem přičitatelnosti jednání fyzické osoby osobě právnické, může takové jednání, které má znaky přestupku, spáchat pouze fyzická osoba. Z uvedeného, stejně tak jako z důvodové zprávy, vyplývá, že ustanovení § 28 ZTOPO míří právě na řízení o správním deliktu proti právnické osobě.⁵⁸

Ustanovení § 28 odst. 1 ZTOPO upravuje překážku věci rozhodované (*lis pendens*)⁵⁹, tedy překážku litispendence, která se prozatím v trestním řádu nevyskytuje.⁶⁰ Pokud je zahájeno trestní stíhání proti právnické osobě, nelze již zahájit o témže skutku řízení o správním deliktu, a pokud je již zahájeno, nelze v něm pokračovat. Hraničním bodem pro použití tohoto ustanovení je právě zahájení trestního stíhání rozhodnutím policejního orgánu a následným vydáním usnesení o zahájení

⁵⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. 6. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 542. ISBN 978-80-7478-750-8.

⁵⁷ Viz ust. § 423 a násl. zákona č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů: Obchodní firma je pouze jméno, pod kterým je právnická osoba zapsána do obchodního rejstříku.

⁵⁸ Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 Dz

⁵⁹ GRÍVNA, T. *Ke vztahu trestního řízení proti právnické osobě a řízení o správním deliktu téže osoby pro týž skutek.* In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy.* Praha: Leges, 2013, s. 192. ISBN 978-80-87576-58-8.

⁶⁰ Trestní řád zná v § 11 pouze překážku rei iudicatae.

trestního stíhání podle § 160 TrŘ. Pokud je zachována totožnost subjektu a skutku, pak z tohoto odstavce jasně vyplývá, že zahájení řízení o správním deliktu je nepřípustné, nesmí být zahájeno a bylo-li, musí být zastaveno, pokud již bylo zahájeno trestní stíhání. Pokud by se však trestní řízení nacházelo ve fázi prověřování, tedy před zahájením trestního stíhání, tato překážka by nevznikla, obě řízení by mohla nezávisle na sobě pokračovat.

Překážka litispendence podle ustanovení § 28 odst. 1 ZTOPO však nevylučuje uložení nucené správy nebo jiného nápravného opatření anebo uplatnění opatření k řešení krize nebo opatření včasného zásahu podle jiných právních předpisů. Takové opatření však nesmí naplňovat *Engel kritéria*, aby samo nebylo trestním obviněním ve smyslu čl. 6 EÚLP.⁶¹

Nadto je vhodné doplnit, že překážku litispendence obsahuje i zákon o přestupcích. Ten v ustanovení § 66 odst. 2 písm. b) PřesZ upravuje situaci, za nichž má správní orgán povinnost věc odložit, jestliže se o skutku koná trestní stíhání. Jelikož právní řád České republiky zatím neupravuje řízení o správních deliktech, používá se zákon o přestupcích per analogiam. Jde o situace, kdy se správního deliktu dopustí fyzická osoba či fyzická podnikající osoba.

Odst. 2 § 28 ZTOPO stanoví překážku *rei iudicatae* – věci rozhodnuté. Jakmile nabyl rozsudek nebo jiné meritorní rozhodnutí v trestní věci právní moci, nelze vést trestní stíhání téhož obviněného pro týž skutek.⁶² Trestní stíhání proti právnické osobě nelze zahájit, a bylo-li zahájeno, nelze v něm pokračovat a musí být zastaveno, jestliže dřívější řízení pro týž skutek proti téže právnické osobě skončilo pravomocným rozhodnutím o správním deliktu a toto rozhodnutí nebylo zrušeno. Tato úprava tak rozšiřuje ustanovení § 11 odst. 1 písm. h) TrŘ, který stanovuje nepřípustnost trestního stíhání proti tomu, proti němuž dřívější stíhání pro týž skutek skončilo pravomocným rozhodnutím o postoupení věci s podezřením, že skutek je mimo jiné jiným správním

⁶¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 486. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁶² HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 3. podstatně rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, s. 871. ISBN 978-80-7400-059-1.

deliktem. Pravomocným rozhodnutím o správním deliktu je podle ustanovení § 73 SŘ takové rozhodnutí, které bylo oznámeno a proti kterému nelze podat odvolání. Pokud policejní orgán před zahájením trestního stíhání zjistí, že o daném skutku bylo již pravomocně rozhodnuto, věc odloží podle ustanovení § 159a odst. 2 TrŘ, s odkazem na ustanovení § 28 odst. 2 ZTOPO. Pokud k takovému zjištění dojde až po zahájení trestního stíhání, rozhodne státní zástupce o zastavení trestního stíhání podle ustanovení § 172 odst. 1 písm. d) TrŘ *per analogiam*, v řízení před soudem po podání obžaloby či návrhu na potrestání tak učiní soud podle ustanovení § 188 odst. 1 písm. c), § 223 odst. 1, § 231 odst. 1, § 257 odst. 1 písm. c), § 314c odst. 1 písm. a) TrŘ *per analogiam*.⁶³

Ustanovení § 28 odst. 3 ZTOPO se zabývá (ne)započítáváním doby, po kterou se pro daný skutek vedlo řízení podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, do lhůty pro zánik odpovědnosti za správní delikty. Toto ustanovení se však nijak nedotýká zásady *ne bis in idem*, navíc je svou povahou spíše hmotněprávním ustanovením, proto je zde uvedeno pouze pro úplnost výčtu institutů upravených v ustanovení § 28 ZTOPO.

4.2. Příslušnost soudu

4.2.1. Věcná a místní příslušnost

Příslušnost soudů v trestním řízení je obecně upravena v ustanoveních § 14 až 26 TrŘ, jedná se o příslušnost věcnou a místní. Dále je zde upravena příslušnost soudu pro společné řízení, možnost vyloučení a spojení věcí, rozhodnutí o příslušnosti soudu, odnětí a přikázání věci či příslušnost soudu k úkonům v přípravném řízení. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje speciální ustanovení upravující místní příslušnost soudu (§ 29 ZTOPO) a příslušnost soudu ve společném řízení proti obviněné fyzické a právnické osobě (§ 31 odst. 1 ZTOPO).

⁶³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 488. ISBN 978-80-7400-116-1.

Podle § 18 odst. 1 TrŘ koná řízení soud, v jehož obvodu byl trestný čin spáchán. Odst. 2 stanoví, že nelze-li místo činu zjistit nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu obviněný bydlí, pracuje nebo se zdržuje; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.

Odst. 2 se v řízení proti právnické osobě logicky nepoužije, jelikož právnická osoba *nebydlí, nepracuje ani se nezdržuje*.⁶⁴ Zde se uplatní zvláštní úprava v ustanovení § 29 ZTOPO. Pokud nelze zjistit místo činu, nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu má obviněná právnická osoba sídlo, obviněná zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo organizační složku; jestliže se nedají tato místa zjistit nebo jsou mimo území České republiky, koná řízení soud, v jehož obvodu čin vyšel najevo.

Občanský zákoník hovoří o sídle právnické osoby toliko v § 136 až 143, nicméně nestanoví již, co se sídlem právnické osoby rozumí. Doktrína pak rozlišuje teorii skutečného a zapsaného sídla. Ideově pak zákon vychází z koncepce zapsaného sídla právnické osoby (§ 137 odst. 2 OZ), založené na principu, že sídlo právnické osoby se určí podle zápisu ve veřejném rejstříku, v němž je dotčená právnická osoba registrována. Jinými slovy, sídlem právnické osoby je adresa, která je zapsána ve veřejném rejstříku.⁶⁵ Z pohledu trestního práva a procesní ekonomie je však třeba uvážit, zda se v případě aplikace ustanovení § 29 ZTOPO neuplatní spíše teorie skutečného sídla právnické osoby. Ta označuje za sídlo právnické osoby místo, kde se nachází těžiště činnosti právnické osoby, resp. místo, odkud je právnická osoba řízena, kde zasedají a působí členové statutárního orgánu právnické osoby, případně kde je umístěn hlavní závod právnické osoby. Dá se předpokládat, že právě v těchto místech bude probíhat případná trestná činnost právnické osoby, a nebude tedy potřeba využívat

⁶⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4 přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 710. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁶⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. 721. ISBN 978-80-7400-529-9.

například institutu dožadání. Tam, kde není skutečné sídlo právnické osoby známo, bude rozhodující sídlo zapsané.⁶⁶

Pokud nelze zjistit místo činu nebo byl-li čin spáchán v cizině, koná řízení soud, v jehož obvodu má zahraniční právnická osoba svůj podnik nebo organizační složku. Zahraniční právnickou osobou se rozumí osoba, která nemá sídlo v České republice.

Pojmem *podnik* se rozumí podle zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník (dále jen „*ObchZ*“)⁶⁷, soubor hmotných, jakož i osobních a nehmotných složek podnikání. Tento pojem byl v aktuální úpravě nahrazen pojmem *obchodní závod*, který je upraven v ustanovení § 502 OZ.⁶⁸ Obchodní závod je organizovaný soubor jmění, který podnikatel vytvořil a který z jeho vůle slouží k provozování jeho činnosti. Obdobně je to s pojmem *organizační složka*, kterou vymezovalo ustanovení § 7 ObchZ. Po novu jde o pobočku, která je organizační složkou podniku, a pokud je zapsána v obchodním rejstříku, jedná se o odštěpný závod.⁶⁹

4.2.2. Společné řízení

Příslušnost soudu ve společném řízení proti fyzické a právnické osobě upravuje ustanovení § 31 ZTOPO. Důvodem pro tuto úpravu je bezpochyby zásada rychlosti a hospodárnosti řízení. Analogicky se tak použije i v přípravném řízení, neboť tuto zásadu je třeba ctít i v této fázi a *analogia legis* je obecně v trestním právu procesním přípustná.⁷⁰ K užití tohoto ustanovení dojde zejména v případě, kdy bude jednání obviněné fyzické osoby zakládat trestní odpovědnost právnické osoby podle ustanovení § 8 ZTOPO nebo jestliže půjde o spolupachatelství nebo účastenství ve smyslu

⁶⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 497. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁶⁷ Účinný do 31. prosince 2013.

⁶⁸ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 1776. ISBN 978-80-7400-529-9.

⁶⁹ Tamtéž, s. 1780.

⁷⁰ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 154. ISBN 978-80-87576-07-6.

§ 9 ZTOPO.⁷¹ Užití tohoto ustanovení však nevylučuje subsidiární použití ustanovení § 20 a násl. TrŘ, který obecně upravuje společné řízení, není-li to z povahy věci vyloučeno. Společné řízení podle § 31 ZTOPO se koná, jestliže trestné činy fyzické a právnické osoby spolu souvisejí, pokud tomu nebrání důležité důvody. Objektivní souvislost je dána v případech, kdy trestné činy těchto osob mají vzájemný vnitřní vztah (spolupachatelství, účastenství, přičitatelnost právnické osobě).⁷²

Důležité důvody, které by bránily konání společného řízení, je třeba posuzovat v každém případě individuálně. Je na rozhodovací praxi soudů, které konkrétní důvody při aplikaci ustanovení § 31 ZTOPO vyhodnotí jako natolik důležité, že by společnému řízení zabránily. Může se jednat i o takové důvody, které by byly v rozporu právě se zásadou rychlosti a hospodárnosti řízení, která je vůdčí ideou tohoto ustanovení.⁷³

Věcnou příslušnost soudu pro společné řízení fyzické a právnické osoby stanoví věta druhá ustanovení § 31 ZTOPO. Společné řízení koná krajský soud, je-li příslušný konat řízení alespoň o jednom z trestných činů. Zde se uplatní subsidiarita trestního řádu, který v ustanovení § 17 TrŘ stanoví, že krajský soud koná v prvním stupni řízení o trestných činech, pokud na ně zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož dolní hranice činí nejméně pět let, nebo pokud za ně lze uložit výjimečný trest, a dále o trestných činech uvedených v § 17 odst. 1 písm. a) až d) a odst. 2 a 3 § 17 TrŘ.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim stanoví i místní příslušnost ve společném řízení. Pokud jsou pachatelé nejtěžšího trestného činu nebo nejtěžších trestných činů obviněná právnická i fyzická osoba, dává zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim přednost osobě fyzické. Takové řízení koná soud, který je příslušný konat řízení proti obviněné fyzické osobě podle § 18 TrŘ.

⁷¹ ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 711. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁷² FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 276. ISBN 978-80-7201-875-8.

⁷³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 512. ISBN 978-80-7400-116-1.

Do ustanovení o společném řízení se promítla i hmotněprávní úprava v podobě zásady o individuální trestní odpovědnosti. Ustanovení § 31 odst. 2 ZTOPO stanoví, že ve společném řízení vedeném proti fyzické a právnické osobě se jejich trestní odpovědnost posuzuje samostatně. Tím je zdůrazněno, že i v případě společného řízení obviněné právnické a fyzické osoby, jejíž protiprávní jednání se přičítá právnické osobě, je třeba posoudit trestní odpovědnost obviněné fyzické osoby a trestní odpovědnost obviněné právnické osoby u každé zvlášť.⁷⁴

Ustanovení § 31 odst. 3 ZTOPO navíc upravuje postup při provádění úkonů trestního řízení ve vztahu k osobě fyzické a právnické. Pokud mají být v průběhu společného řízení prováděny úkony ve vztahu k oběma těmto osobám, provádějí se zpravidla nejprve ve vztahu k fyzické osobě. To je další z případů, kdy zákon dává přednost osobě fyzické před osobou právnickou. Není přesně stanoveno, jakých úkonů se toto ustanovení týká, je tedy možné je vztáhnout ke všem, které upravuje trestní řád. Orgány činné v trestním řízení však mohou díky pojmu „zpravidla“ zvolit i jiný postup.⁷⁵ Výjimkou je ustanovení § 37 odst. 1 ZTOPO, které obligatorně stanovuje přednost výslechu fyzické osoby před osobou právnickou v hlavním líčení a veřejném zasedání.

4.3. Vyrozmění o zahájení a skončení trestního stíhání

Podle ustanovení § 30 odst. 1 ZTOPO o zahájení trestního stíhání proti právnické osobě vyrozumí orgán činný v trestním řízení, který trestní stíhání zahájil, příslušný orgán veřejné moci nebo osobu, které podle jiných právních předpisů vedou obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci, orgán udělující licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgán odpovědný za dozor nad takovou právnickou osobou. Oznamovací povinnost orgánu činného

⁷⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 514. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁷⁵ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 105. ISBN 978-80-7357-720-9.

v trestním řízení se týká pouze skutečnosti, že proti právnické osobě bylo zahájeno trestní stíhání pro určitý trestný čin, nikoliv popisu skutku v usnesení o zahájení trestního stíhání. Orgány uvedené v § 30 odst. 1 ZTOPO jsou vyrozumívány jak o zahájení trestního stíhání, tak o jeho pravomocném skončení.⁷⁶

Podle odst. 2 § 30 ZTOPO vyrozumí předseda senátu orgán veřejné moci, který vede veřejný rejstřík, registr nebo evidenci, o skončení vykonávacího řízení, je-li k zániku nebo přeměně právnické osoby nutný zápis do tohoto zákonem určeného rejstříku. To souvisí s omezením právnické osoby, že její zrušení, zánik nebo přeměna podléhá v přípravném řízení souhlasu soudce a v řízení před soudem předsedovi senátu podle § 32 odst. 2 ZTOPO. To platí podle § 32 odst. 8 ZTOPO i pro dobu vykonávacího řízení. Orgány veřejné moci, které vedou veřejný rejstřík, registr nebo evidenci až do jeho skončení nesmějí provést příslušný záznam nebo výmaz, nebudou-li mít doložen souhlas předsedy senátu s tímto úkonem. Tato povinnost je dána pouze ve vztahu k těm orgánům veřejné moci, které vedou rejstříky, evidence či registry právnických osob, u kterých je zápis či výmaz spjat s konstitutivními účinky.⁷⁷

4.3.1. Informační povinnost

Účelem informační povinnosti je zabránit například situaci, kdy probíhá řízení o správním deliktu a současně je zahájeno trestní stíhání téže právnické osoby pro týž skutek podle § 28 odst. 1 ZTOPO. Dalším důvodem může být situace při zrušení, zániku či přeměně v průběhu trestního stíhání bez potřebného souhlasu soudce nebo předsedy senátu podle § 32 ZTOPO. Není přesně stanoven způsob *vyrozumění*, za dostatečné však lze považovat oznámení předmětných skutečností, případně zaslání kopie rozhodnutí.⁷⁸

⁷⁶ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 826. ISBN 978-80-7400-457-5.

⁷⁷ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 274. ISBN 978-80-7201-875-8.

⁷⁸ ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 711. ISBN 978-80-7400-496-4.

Informační povinnost mají orgány v trestním řízení v závislosti na fázi trestního řízení. Policejní orgán má informační povinnost při vyrozumění o zahájení trestního stíhání, státní zástupce při vyrozumění o pravomocném skončení věci v přípravném řízení, předseda senátu či samosoudce při vyrozumění o pravomocném skončení věci, jde-li o fázi řízení před soudem a skončení vykonávacího řízení. Lhůta ke splnění povinnosti není dána. Ze zásady oficiality obsažené v §2 odst. 4 TrŘ však vyplývá, že úkon je třeba provést, jakmile jsou pro něj splněny podmínky, tedy neprodleně.⁷⁹

4.3.2. Osoby, které je třeba vyrozumět

Osobami, které je třeba vyrozumět ve smyslu § 30 ZTOPO jsou příslušné orgány veřejné moci nebo osoby, které podle jiných právních předpisů vedou obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci, orgán udělující licenci nebo povolení k činnosti této právnické osobě a orgán odpovědný za dozor nad takovou právnickou osobou.

Úpravu veřejných rejstříků najdeme v zákoně č. 304/2013 Sb., o veřejných rejstřících právnických a fyzických osob. Nejznámějším rejstříkem je jistě *obchodní rejstřík*. Ten vede tzv. rejstříkový soud, jímž je krajský soud, v jehož obvodu je obecný soud právnické osoby, které se zápis v rejstříku týká. Veřejnými rejstříky se dále rozumí spolkový rejstřík, nadační rejstřík, rejstřík ústavů, rejstřík společenství vlastníků jednotek a rejstřík obecně prospěšných společností.⁸⁰ Dalšími orgány, které vedou jiný zákonem určený rejstřík nebo evidenci, jsou:

- Ministerstvo vnitra – rejstřík politických stran a hnutí,⁸¹
- Ministerstvo školství – rejstřík veřejných výzkumných institucí⁸² a rejstřík školských právnických osob,⁸³

⁷⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 504. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁸⁰ Tamtéž, s. 505.

⁸¹ Ustanovení § 9 zákona č. 424/1991 Sb, ve znění pozdějších předpisů.

- Ministerstvo kultury – rejstřík registrovaných církví a náboženských společností, rejstřík svazů církví a náboženských společností a rejstřík evidovaných právnických osob,⁸⁴
- Ministerstvo pro místní rozvoj – seznam kvalifikovaných dodavatelů.⁸⁵

Orgánem udělujícím licenci nebo povolení k činnosti právnické osoby bude například Česká národní banka, generální ředitelství Úřadu práce, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo financí, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo životního prostředí, Rada pro rozhlasové a televizní vysílání nebo Český telekomunikační úřad.⁸⁶

Orgánem odpovědným za dozor nad právnickou osobou pak může být taktéž Česká národní banka, Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo spravedlnosti, Ministerstvo financí, obce, krajské úřady a finanční úřady, Ministerstvo zdravotnictví, Ministerstvo životního prostředí, Český telekomunikační úřad, Státní úřad inspekce práce nebo oblastní inspektoráty.⁸⁷

4.4. Postup subjektů trestního řízení při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby

Ustanovení § 32 ZTOPO směřuje na povinnosti právnické osoby a postup orgánů činných v trestním řízení při zrušení, zániku či přeměně právnické osoby. Důvodem této úpravy je zamezit úniku právnické osoby před jejím možným postihem a zmařením majetkových nároků osob poškozených trestným činem. Právnické osobě je jednak stanovena povinnost informovat orgán činný v trestním řízení o tom, že budou učiněny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku či přeměně, jednak je jí stanoven

⁸² Ustanovení § 6 zákona č. 341/2005 Sb, ve znění pozdějších předpisů.

⁸³ Ustanovení § 153 zákona č. 561/2004 Sb, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁴ Ustanovení § 17 zákona č. 3/2002, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁵ Ustanovení § 224 zákona č. 134/2016, ve znění pozdějších předpisů.

⁸⁶ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 506. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁸⁷ Tamtéž, s. 507.

zákaz zrušení, zániku či přeměny v průběhu trestního stíhání, pokud ji však nepovolí orgán činný v trestním řízení.

Pojem zrušení a zánik právnické osoby upravuje § 168 OZ. Právnická osoba se zrušuje právním jednáním, uplynutím doby, rozhodnutím orgánu veřejné moci nebo dosažením účelu. Pokud jde o zrušení rozhodnutím orgánu veřejné moci, zde se zákaz z ustanovení § 32 ZTOPO neuplatní.

Z koncepce ustanovení lze dovodit, že v něm stanovený postup se týká pouze soukromoprávních úkonů prováděných právnickou osobou a nikoliv úkonů prováděných civilním soudem nebo jiným orgánem veřejné moci. Jsou-li dány důvody pro zrušení právnické osoby v občanskoprávním řízení nebo ve správním řízení z moci úřední, není důvodné takovému postupu bránit.⁸⁸

Byla-li právnická osoba založena na dobu určitou nebo k dosažení určitého účelu a v době od zahájení jejího trestního stíhání uplynula doba, na níž byla založena, nebo se naplnil účel, pro který byla založena, hledí se na ni podle ustanovení § 32 odst. 2 věta druhá ZTOPO od tohoto okamžiku, jako by byla založena na dobu neurčitou. Z daného vyplývá, že ustanovení § 32 ZTOPO zakotví omezení při zrušení právnické osoby jen tam, kde se záměr zrušení uskutečňuje formou právního jednání.

K zániku právnické osoby u právnických osob zapsaných ve veřejném rejstříku pak dochází výmazem z tohoto rejstříku. Právnická osoba, která nepodléhá zápisu do veřejného rejstříku, zaniká skončením likvidace.⁸⁹

Obecnou úpravu přeměn pro všechny právnické osoby obsahuje § 174 OZ, který stanoví, že přeměnou právnické osoby je fúze, rozdělení a změna právní formy. Dále je ve vztahu k obchodním společnostem a družstvům podle § 1 odst. 2 zákona č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů, přeměnou právnické osoby též převod jmění na společníka a přeshraniční přemístění sídla. Ustanovení § 32 odst. 11 ZTOPO však stanoví zvláštní úpravu,

⁸⁸ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 282. ISBN 978-80-7201-875-8.

⁸⁹ Ustanovení § 185 a 186 OZ.

ve které se přeměnou pro účely tohoto zákona rozumí sloučení, splynutí nebo rozdělení právnické osoby, převod jmění na společníka, změna právní formy právnické osoby nebo přemístění sídla právnické osoby do zahraničí. Zákon tak reagoval na tehdejší roztržitěnou právní úpravu v době, kdy neexistoval ucelený kodex občanského práva, který by obecně upravoval přeměny právnických osob.

4.4.1. Informační povinnost právnické osoby

První odstavec ustanovení § 32 ZTOPO míří na informační povinnost právnické osoby. Právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, je povinna neprodleně písemně oznámit státnímu zástupci a v řízení před soudem předsedovi senátu, že budou prováděny úkony směřující k jejímu zrušení, zániku nebo k přeměně, a to před provedením těchto úkonů, jinak jsou tyto úkony neplatné. K oznámení musí dojít *neprodleně*, tedy bez zbytečného odkladu a zároveň před provedením úkonu. Mělo by tedy následovat bezprostředně po okamžiku, kdy se právnická osoba rozhodne učinit uvedené úkony směřující k jejímu zrušení, zániku či přeměně. Forma oznámení je písemná, přiměřeně se užití pravidla o podání vyplývající z § 59 TrŘ.⁹⁰

Úkonem směřujícím ke zrušení, zániku či přeměně právnické osoby jsou úkony k tomuto směřující bezprostředně, včetně úkonů přípravných. Bude jím například příprava dokumentů pro přeměnu, zrušení či zánik právnické osoby, příprava projektu přeměny, sepsání návrhu na zrušení společnosti s likvidací pro obchodní rejstřík, zadání vypracování znaleckého posudku pro ocenění jmění společnosti při rozdělení.⁹¹

⁹⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. I. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 526. ISBN 978-80-7400-116-1.

⁹¹ FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby.* Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, s. 108. ISBN 978-80-7357-720-9.

4.4.2. Zákaz zrušení, zániku a přeměny právnické osoby

Podle ustanovení § 32 odst. 2 ZTOPO právnická osoba, proti které bylo zahájeno trestní stíhání, nemůže být do doby jejího pravomocného skončení zrušena a nemůže dojít k její přeměně, ani k jejímu zániku. To neplatí v případě, kdy by důsledky byly nepřiměřené povaze spáchaného trestného činu. V takovém případě trestní odpovědnost právnické osoby, proti níž bylo zahájeno trestní stíhání, přechází na právního nástupce této osoby v souladu s ustanovením § 10 ZTOPO.

Pro uplatnění této výjimky je nezbytné, aby orgán činný v trestním řízení zvažoval druh trestu, který by mohl být právnické osobě uložen, jeho konkrétní výměru, zájmy poškozeného či dalších subjektů.⁹² Lze uvažovat o tom, že tento postup orgán činný v trestním řízení využije v případě méně závažných trestných činů, kdy vznik právního nástupnictví bude zjevně v souladu s právními zájmy trestního řízení i právnické osoby, nebo by takovým zákazem došlo k významným zásahům do práv třetích osob.⁹³

O tom, zda právnická osoba může být zrušena a zda smí dojít k její přeměně, popřípadě k jejímu zániku, rozhodne v souladu s ustanovením § 32 odst. 3 ZTOPO na návrh této právnické osoby nebo jiné oprávněné osoby v přípravném řízení soudce a v řízení před soudem předseda senátu.

Toto ustanovení umožňuje orgánům činným v trestním řízení rozhodnout o povolení zrušení, přeměně či zániku právnické osoby, pokud by důsledky zákazu byly nepřiměřené povaze trestného činu podle ustanovení § 32 odst. 2 ZTOPO. Takové povolení je vydáno pro úkony, které směřují právě ke zrušení, přeměně či zániku

⁹² ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUCHTA, J. a kol. Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 713. ISBN 978-80-7400-496-4.

⁹³ FENYK, J., SMEJKAL, L. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 184 s. ISBN 978-80-7357-720-9.

právnícké osoby, jakými je například rozhodnutí orgánu právnícké osoby o jejím zrušení. Orgán činný v trestním řízení takto rozhoduje formou usnesení.⁹⁴

Před vydáním tohoto rozhodnutí je možné právnícké osobě uložit, aby složila peněžitou záruku. Podle ustanovení § 32 odst. 5 ZTOPO tuto povinnost může uložit soudce a v řízení před soudem předseda senátu. Stanovená částka by měla odpovídat výši předpokládaného peněžitého trestu, lze ale stanovit povinnost poskytnout i jinou záruku. Ta by měla sloužit ke stejnému účelu, tj. k zajištění úspěšného uspokojení očekávaných majetkových pohledávek státu vůči právnícké osobě. Mělo by tedy jít především o záruky majetkového charakteru.⁹⁵ Na trvání těchto opatření a na nakládání se složenou částkou se použijí ustanovení § 73a odst. 5 věta první a § 73a odst. 6 až 9 TrŘ, která upravují zrušení či změnu výše peněžité záruky, její trvání či použití k úhradě pohledávky poškozeného.

Proti usnesení soudce a předsedy senátu v řízení před soudem o tom, zda právnícká osoba může být zrušena a zda smí dojít k její přeměně či zániku, je podle ustanovení § 32 odst. 6 ZTOPO přípustná stížnost, která má odkladný účinek.⁹⁶ Takovou stížnost může podat státní zástupce, pokud by žádosti o povolení úkonů bylo vyhověno, v opačném případě by ji podávala obviněná právnícká osoba. Stejně tak je přípustná stížnost proti opatření o složení peněžité záruky nebo poskytnutí jiné záruky podle § 32 odst. 5 ZTOPO. Ta však podle § 32 odst. 6 ZTOPO již odkladný účinek nemá.

Neplatnost úkonů vedoucích ke zrušení, přeměně či zániku právnícké osoby

V případě, že obviněná právnícká osoba nepodá návrh k povolení úkonů směřujících k jejímu zrušení, přeměně či zániku, a přesto tyto úkony provede, pak bude takové jednání stíženo neplatností. Pokud však soudce či předseda senátu nepodá návrh

⁹⁴ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právníckých osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 303. ISBN 978-80-7201-875-8.

⁹⁵ Tamtéž, s. 300.

⁹⁶ Přiměřeně se použijí ustanovení o stížnosti v §§ 141 a násl. TrŘ.

na vyslovení neplatnosti těchto úkonů, pak se na takové jednání hledí jako na platné v souladu s ustanovením § 32 odst. 4 ZTOPO.

Zákon výslovně nestanoví, v jaké lhůtě je třeba, aby soudce či předseda tento návrh na vyslovení neplatnosti podal, odkazuje pouze na podmínky stanovené jinými právními předpisy. Pro posouzení této otázky je tak nezbytné použít jinou právní úpravu. Právo domáhat se vyslovení neplatnosti úkonu směřujícího ke zrušení, přeměně nebo zániku právnické osoby obsahuje občanský zákoník v právní úpravě spolků, dále zákon o obchodních korporacích u jednotlivých typů obchodních korporací, a také zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

Ustanovení §§ 258 až 261 OZ upravuje neplatnost rozhodnutí orgánu spolku. Ustanovení § 258 OZ stanoví, že každý člen spolku nebo ten, kdo na tom má zájem hodný právní ochrany, může navrhnout soudu, aby rozhodl o neplatnosti rozhodnutí orgánu spolku pro jeho rozpor se zákonem nebo se stanovami, pokud se neplatnosti nelze dovolat u orgánu spolku. Podle ustanovení § 259 OZ právo dovolat se neplatnosti rozhodnutí spolku zaniká do tří měsíců ode dne, kdy se navrhovatel o rozhodnutí dozvěděl nebo mohl dozvědět, nejpozději však do jednoho roku od přijetí rozhodnutí. Jelikož zvláštní úpravu pro neplatnost rozhodnutí směřujícího ke zrušení, přeměně či zániku občanský zákoník neobsahuje, je třeba použít tuto obecnou úpravu o neplatnosti jakéhokoliv rozhodnutí orgánu spolku. Soudce v přípravném řízení a předseda senátu v řízení před soudem zde bude v intencích ustanovením § 258 OZ osobou, *kteřá na tom má zájem hodný právní ochrany*, a neplatnost rozhodnutí bude vyslovena pro rozpor se zákonem. Subjektivní lhůta k vyslovení neplatnosti rozhodnutí bude tříměsíční, objektivní lhůta, která počne běžet ode dne, kdy bylo rozhodnutí přijato, je pak stanovena v délce jednoho roku.

Zákon o obchodních korporacích v hlavě první ve společných ustanoveních způsob vyslovení neplatnosti rozhodnutí ať už obecně, či směřujících ke zrušení, přeměně či zániku, neupravuje. Zvláštní úpravu obsahuje hlava čtvrtá pro společnost s ručením omezeným, hlava pátá pro akciovou společnost a hlava šestá pro družstva. Vyslovení neplatnosti se zde týká usnesení valné hromady, popřípadě členské schůze.

Pro společnost s ručením omezeným podle ustanovení § 191 odst. 1 ZOK platí, že každý společník, jednatel, člen dozorčí rady, je-li zřízena, nebo likvidátor se může dovolávat neplatnosti usnesení valné hromady podle ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti usnesení členské schůze spolku pro rozpor s právními předpisy nebo společenskou smlouvou.

Akciová společnost upravuje neplatnost usnesení valné hromady v ustanovení § 428 odst. 1 ZOK. Každý akcionář, člen představenstva, dozorčí rady nebo likvidátor se může dovolávat neplatnosti usnesení valné hromady podle ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti usnesení členské schůze spolku pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami.

U družstva se neplatnost rozhodnutí vztahuje na usnesení členské schůze. Podle ustanovení § 663 odst. 1 ZOK se může každý člen družstva, člen představenstva nebo kontrolní komise nebo likvidátor dovolávat neplatnosti usnesení členské schůze podle ustanovení občanského zákoníku o neplatnosti usnesení členské schůze spolku pro rozpor s právními předpisy nebo stanovami.

Ve všech těchto případech zákon o obchodních korporacích neupravuje žádnou zvláštní lhůtu k uplatnění práva na vyslovení neplatnosti usnesení valné hromady, popřípadě členské schůze. Ustanovení §§ 191, 428 a 663 ZOK odkazují na výše zmíněné ustanovení § 258 a násl. OZ, které stanoví lhůtu k vyslovení neplatnosti rozhodnutí spolku. Pro stanovení lhůty k vyslovení neplatnosti úkonu směřujícího ke zrušení právnické osoby platí, že se plně použije ustanovení § 259 OZ, které stanoví, že lhůta pro soudce v přípravném řízení a předsedu senátu v řízení před soudem je tříměsíční v případě lhůty subjektivní a 1 rok v případě lhůty objektivní.

Pro neplatnost úkonu směřujícího k přeměně právnické osoby se použije zákon o přeměnách obchodních společností a družstev. Neplatnosti projektu přeměny se lze dovolat podle ustanovení § 52 a násl. PřemZ, je třeba se dovolávat zároveň neplatnosti alespoň jednoho rozhodnutí o schválení přeměny. Návrh na vyslovení neplatnosti musí být podle ustanovení § 54 odst. 3 PřemZ podán ve lhůtě 3 měsíců od schválení valné hromady nebo členské schůze o schválení přeměny nebo ode dne, kdy se státní zástupce či soudce dozvěděl, že bylo přijato rozhodnutí jediného společníka společnosti

s ručením omezeným nebo akciové společnosti o schválení přeměny nebo že byl udělen souhlas s přeměnou posledním ze společníků veřejné obchodní společnosti nebo komanditní společnosti, nebo ode dne, kdy bylo zveřejněno oznámení o uložení projektu přeměny do sbírky listin nebo uveřejněn projekt přeměny.⁹⁷

V případě vyslovení neplatnosti úkonu směřujícího k přeměně soudcem v přípravném řízení a předsedou senátu v řízení před soudem je tak lhůta pouze jediná, a to tříměsíční v souladu s ustanovením § 54 odst. 3 PřemZ.

Právní řád České republiky neobsahuje žádný zákon, který by upravoval právo domáhat se vyslovení neplatnosti úkonu směřujícího k zániku právnické osoby.⁹⁸ Úkonem směřujícím k zániku právnické osoby bude zpravidla návrh na výmaz právnické osoby z veřejného rejstříku. Zde se však uplatní ustanovení § 32 odst. 9 ZTOPO. Orgán veřejné moci nebo osoba, které vedou podle jiných právních předpisů obchodní rejstřík nebo jiný zákonem určený rejstřík, registr nebo evidenci právnických osob, podle § 32 odst. 9 ZTOPO nezapiší zrušení nebo přeměnu právnické osoby do tohoto rejstříku, registru či evidence, ani neprovedou výmaz bez povolení soudce nebo předsedy senátu podle § 32 odst. 3 ZTOPO.

Z uvedeného vyplývá, že k potřebě vyslovení neplatnosti úkonu směřujícího k zániku právnické osoby by ani dojít nemělo, jelikož úkon právnické osoby směřující k jejímu zániku, jakým bude zpravidla návrh na výmaz právnické osoby z obchodního rejstříku, nebude mít žádných účinků.

Podle ustanovení § 32 odst. 7 ZTOPO není omezeními vyplývajícími z § 32 odst. 1. odst. 2 a odst. 3 ZTOPO dotčena pravomoc příslušného orgánu odejmout právnické osobě, proti které je vedeno trestní stíhání, povolení nebo jiné oprávnění k činnosti a navrhnout zrušení této právnické osoby podle jiného právního předpisu. Není dotčena ani pravomoc či oprávnění tohoto orgánu podat návrh na zrušení právnické osoby soudem. Soud, který bude o zrušení právnické osoby rozhodovat, je

⁹⁷ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 296. ISBN 978-80-7201-875-8.

⁹⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 538. ISBN 978-80-7400-116-1.

však již vázán ustanovením § 32 odst. 3 ZTOPO a měl by přerušit řízení o zrušení právnické osoby do doby, než bude rozhodnuto o návrhu podle § 32 odst. 3 ZTOPO. To však neplatí pro soud, který bude ukládat trest zrušení právnické osoby.⁹⁹

Na závěr § 32 ZTOPO v odstavci 10 dodává, že pokud není splněna některá z podmínek umožňujících podle odstavců 1 až 9 § 32 ZTOPO zrušení nebo přeměnu právnické osoby, právnická osoba nezanikne. Jedná se o zvláštní úpravu, která se užije přednostně před úpravami zániku právnické osoby v jiných právních předpisech. Pokud k přeměně nebo zrušení právnické osoby není uděleno povolení podle § 32 odst. 3 ZTOPO a nehledí se na ně jako na platné z důvodu aplikace § 32 odst. 4 ZTOPO, tyto právnické osoby nezanikají, byť by byl v rozporu s § 32 odst. 9 ZTOPO proveden jejich výmaz z příslušného rejstříku, registru či evidence.¹⁰⁰

4.5. Zajišťovací instituty v řízení proti právnické osobě

K úspěšnému provedení trestního řízení je nutné zajistit přítomnost potřebných osob a věcí.¹⁰¹ K tomu slouží zajišťovací instituty, které jsou upraveny v trestním řádu zejména v hlavě čtvrté. Právnické osoby jsou umělé fiktivní útvary a nelze proto proti nim použít tradiční zajišťovací instituty, jakými jsou například institut zadržení, příkaz k zatčení či vazba. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim proto upravuje některé další zajišťovací instituty, jejichž účelem je zajištění řádného průběhu trestního řízení proti právnické osobě.¹⁰² Jedná se o ustanovení § 33 ZTOPO, které se týká jednak pozastavení výkonu předmětu činnosti, jednak omezení nakládání s majetkem.

⁹⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 545. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁰⁰ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 303. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹⁰¹ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 325. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁰² ŠÁMAL, P., MUSIL, J., KUČHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 714. ISBN 978-80-7400-496-4.

Vzhledem k subsidiárnímu použití trestního řádu v řízení proti právnické osobě lze samozřejmě použít nejen ustanovení § 33 ZTOPO, ale i jiná opatření obsažená v trestním řádu. Je však třeba vždy přihlídnout k povaze právnické osoby jako takové.¹⁰³ Doplnkovou úpravou pro zajištění účasti osoby na trestním řízení, upravené v ustanoveních §§ 66 a 90 TrŘ, je ustanovení § 34 ZTOPO, které blíže specifikuje užití institutů předvolání, předvedení a pořádkové pokuty.

4.5.1. Pozastavení výkonu předmětu činnosti a omezení nakládání s majetkem

Pozastavení výkonu předmětu činnosti je upraveno v ustanovení § 33 odst. 1 ZTOPO. Podmínkou uložení je důvodná obava, že právnická osoba bude opakovat trestnou činnost, pro niž je stíhána, dokoná trestný čin, o který se pokusila, nebo vykoná trestný čin, který připravovala nebo kterým hrozila.¹⁰⁴ Důvodná obava musí být dostatečně podložena konkrétními skutečnostmi vyplývajícími z dosavadních zjištění v daném stadiu řízení. Nevyžaduje se tedy jistota, že k danému jednání dojde, ale nepostačí ani obava, která není ničím podložena.¹⁰⁵ Pokud dojde k důvodné obavě, že právnická osoba bude postupovat způsobem takto uvedeným,¹⁰⁶ může již v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu obviněné právnické osobě dočasně pozastavit výkon jednoho nebo více předmětů činnosti.

Ze stejného důvodu může také uložit omezení nakládání s majetkem této právnické osoby. Obě opatření lze uložit samostatně nebo i současně, proti právnické osobě však již musí být zahájeno trestní stíhání. Tato zajišťovací opatření svým

¹⁰³ Použitelnými ustanoveními jsou např. Vydání věci (§ 78 TrŘ), zajištění peněžních prostředků na účtu banky (§ 79 TrŘ), zajištění nemovitostí (§ 79d TrŘ), prohlídka jiných prostor a pozemků (§ 82 a násl. TrŘ) a další.

¹⁰⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 325. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁰⁵ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 309. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹⁰⁶ Viz § 67 písm. c) TrŘ.

způsobem nahrazují institut tzv. *předstižné vazby* dle § 67 písm. c) TrŘ.¹⁰⁷ Při ukládání je nezbytné přihlídnout k důsledkům, které může mít uložení zajišťovacího opatření na třetí osoby. Těmi mohou být jak zaměstnanci, tak i dodavatelé právnické osoby, osoby závislé na jejím řádném fungování a další. Třeba je přihlídnout také k tomu, zda takové opatření neohrozí samotnou existenci právnické osoby, nebo zda právnická osoba nevykonává činnost ve veřejném zájmu, která má strategický nebo obtížně nahraditelný význam pro národní hospodářství, obranu či bezpečnost.¹⁰⁸

Pro pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti budou rozhodné zjištěné okolnosti v průběhu trestního řízení. Účelem je účinné zabránění dalšímu pokračování trestné činnosti právnické osoby, proto je třeba zakázat výkon té činnosti, která má bezprostřední souvislost s trestnou činností, pro niž je právnická osoba stíhána. Rozsah pozastavení výkonu činnosti může být vymezen jen na dílčí oblast, nebo i širěji ve vztahu k víceru činnostem právnické osoby. Nelze však pozastavit výkon všech jejích činností. V takovém případě by jí byla znemožněna jakákoliv aktivita, což by v důsledku vedlo k jejímu zániku.¹⁰⁹ Rozhodnutí o pozastavení výkonu jednoho nebo více předmětů činnosti, jakož i rozhodnutí o omezení nebo zrušení tohoto zajišťovacího opatření, se podle odstavce čtvrtého zašlou bez zbytečného odkladu orgánu udělovajícímu povolení nebo jiné oprávnění k činnosti obviněné právnické osobě a také České národní bance, pokud je právnická osoba osobou uvedenou v § 17 odst. 4 ZTOPO.¹¹⁰

¹⁰⁷ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 162. ISBN 978-80-87576-07-6.

¹⁰⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 580. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁰⁹ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012, s. 310. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹¹⁰ Ust. § 17 odst. 4 ZTOPO zní: „Je-li právnickou osobou banka nebo zahraniční banka, jejíž pobočka vykonává činnost na území České republiky na základě bankovní licence udělené Českou národní bankou nebo na základě principu jednotné licence podle jiného právního předpisu, může soud uložit trest propadnutí majetku až po vyjádření České národní banky k možnostem a důsledkům jeho uložení; k tomuto vyjádření soud přihlídně. Obdobně se věta první použije ohledně pojišťovny, pobočky pojišťovny, zajišťovny, pobočky zajišťovny, penzijního fondu, investiční společnosti, investičního fondu, obchodníka s cennými papíry, pobočky obchodníka s cennými papíry, spořitelního

Omezením nakládání s majetkem je především zákaz majetek převést na jiného zejména prodejem či postoupením pohledávky, zatížit jej např. zřízením věcného břemene, či jej zničit, znehodnotit nebo spotřebovat. Vždy je třeba přesně uvést, jaké části majetku a jaké činnosti se při nakládání s vlastním majetkem právnické osobě zakazují či v jakém směru je omezena. Soud je při ukládání tohoto zajišťovacího opatření omezen jinými právními předpisy, zejména nemůže právnickou osobu omezit v nakládání s jejím majetkem takovým způsobem, že by nemohla plnit své zákonné povinnosti, např. při odvádění daní, pojistného na sociální zabezpečení apod.¹¹¹

Ustanovení § 33 odst. 2 ZTOPO upravuje možnost prolomení zajišťovacích opatření uvedených v odstavci prvním. Předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce může z důležitých důvodů na návrh dotčené právnické osoby povolit provedení úkonu, který se týká majetku, na nějž se vztahuje některé z výše zmíněných zajišťovacích opatření. Tato možnost je dána pouze ve vztahu k omezení nakládání s majetkem. Na rozdíl od ustanovení § 33 odst. 1 ZTOPO o tomto *omezení* zajišťovacího opatření týkající se majetku rozhoduje již státní zástupce. Důvodem je, že na rozdíl od prvního odstavce zde nedochází k zásahu do vlastnických práv právnické osoby.¹¹²

Co bude důležitými důvody, pro něž by měl být určitý úkon povolen, bude vždy záviset na posouzení konkrétního případu. Obecně lze říci, že se zde jistě projeví zásada zdrženlivosti a přiměřenosti ve spojitosti se zásadou presumpce nevinoty. Důležitým důvodem budou především případy, kdy konkrétním úkonem má být odvrácena závažná škoda, která jinak hrozí, pokud by nebyl právnickou osobou proveden konkrétní

a úvěrního družstva, centrálního depozitáře, instituce elektronických peněz, pobočky zahraniční instituce elektronických peněz, platební instituce, provozovatele vypořádacího systému a organizátora trhu s investičními nástroji.“

¹¹¹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 592. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹¹² Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 86/2015 Dz.

úkon.¹¹³ Pokud státní zástupce nevyhoví takovému návrhu právnické osoby, má povinnost ho nejpozději do pěti pracovních dní od doručení předložit k rozhodnutí soudci a vyzoomět o tomto postupu právnickou osobu.

Podle ustanovení § 33 odst. 3 ZTOPO předseda senátu či v přípravném řízení státní zástupce zajišťovací opatření zruší nebo omezí, jestliže již není pro účely řízení třeba nebo není třeba ve stanoveném rozsahu. Zkoumání důvodnosti existence zajišťovacího opatření je povinností orgánů činných v trestním řízení, takové zkoumání probíhá z úřední povinnosti na základě zásady oficiality uvedené v ustanovení § 2 odst. 4 TrŘ.¹¹⁴

Pokud by však mělo dojít k rozšíření zajišťovacího opatření, je třeba uvažovat o tom, zda by při postupu podle tohoto odstavce per analogiam nedošlo k porušení práva na spravedlivý proces. Při rozšíření zajišťovacího opatření dochází ke stejnému důsledku, jako při ukládání takového opatření, a sice k zásahu do vlastnických práv právnické osoby zaručených čl. 11 LZPS. Takový zásah do základních práv je třeba svěřit do rozhodování soudu, jako je tomu při ukládání zajišťovacího opatření. Z toho důvodu se domnívám, že při případném rozšiřování zajišťovacího opatření je potřeba postupovat nikoliv podle ustanovení § 33 odst. 3, ale § 33 odst. 1 ZTOPO per analogiam, a takový úkon bude činit v přípravném řízení soudce na návrh státního zástupce a v řízení před soudem předseda senátu.

Stejně tak jako je tomu v případě zajišťovacího institutu vazby v ustanovení § 71a TrŘ, i právnická osoba, které bylo uloženo zajišťovací opatření, má podle pátého odstavce právo kdykoliv žádat o zrušení nebo omezení tohoto zajištění. O takové žádosti se musí bezodkladně rozhodnout. Byla-li žádost zamítnuta, může ji právnická osoba, neuvede-li v ní nové důvody, opakovat až po uplynutí 30 dnů od právní moci rozhodnutí o zamítnutí. Nevyhoví-li takové žádosti v přípravném řízení státní zástupce, je povinen ji nejpozději do pěti pracovních dní od doručení předložit k rozhodnutí soudci a vyzoomět o tomto postupu právnickou osobu. Pokud právnická osoba uvede

¹¹³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 600. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹¹⁴ Tamtéž, s. 604.

ve své žádosti nové důvody, může ji podat kdykoliv bez omezení.¹¹⁵ Proti všem rozhodnutím uvedeným v ustanovení § 33 ZTOPO, tj. proti rozhodnutí o zajišťovacím opatření podle odst. 1, proti rozhodnutí o povolení úkonu podle odst. 2, proti rozhodnutí o zrušení či omezení opatření podle odst. 3 a proti rozhodnutí o žádosti o zrušení nebo omezení zajištění podle odst. 4 je podle ustanovení § 33 odst. 6 ZTOPO přípustná stížnost, která má v případě rozhodnutí o zrušení nebo omezení zajišťovacího opatření odkladný účinek.

Zákonem č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů, bylo do zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim včleněno nové ustanovení § 33a. Státní zástupce a v řízení před soudem soud může při zvážení všech rozhodných skutečností na odůvodněnou žádost České národní banky přerušit trestní stíhání proti právnické osobě, je-li to zapotřebí pro zajištění účinného uplatnění opatření k řešení krize nebo opatření včasného zásahu uloženého podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu. Již podruhé se tak setkáváme se zvláštním postupem v případě, kdy dojde na finančním trhu k finanční krizi.¹¹⁶ Ochrana finančního trhu se tak stává prioritou před trestním stíháním obviněné právnické osoby. Česká národní banka je oprávněna podat žádost o přerušování trestního stíhání právnické osoby, a to v situacích, kdy by jejím trestním stíháním mohlo dojít ke zmaření účelu řešení finanční krize.¹¹⁷

¹¹⁵ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 317. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹¹⁶ Viz ustanovení § 28 odst. 1 ZTOPO.

¹¹⁷ Důvodová zpráva k zákonu č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů, č. 375/2015 Dz.

4.5.2. Zajišťovací opatření podle trestního řádu

V trestním řízení proti právnické osobě mohou být použita zajišťovací opatření obsažená v trestním řádu, není-li to z povahy věci vyloučeno, jak stanovuje § 1 odst. 2 ZTOPO. V případě zajištění osoby jimi jsou instituty předvolání a předvedení upravené v ustanovení § 90 TrŘ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim upřesňuje použití těchto institutů v ustanovení § 36 odst. 1 ZTOPO. Předvolání a předvedení se však týká nikoliv samotné právnické osoby, ale osoby, která za ni činí úkony ve smyslu ustanovení § 34 ZTOPO. Dále je pak možné uložit pořádkovou pokutu, upravenou v ustanovení § 66 TrŘ, blíže upravenou v ustanovení § 36 odst. 2 ZTOPO. Institutům předvolání, předvedení a pořádkové pokuty je věnována následující podkapitola.

Mezi zajišťovací instituty podle trestního řádu dále neupravenými zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim lze zařadit vydání a odnětí věci, zajištění peněžních prostředků na účtu banky, zajištění zaknihovaných cenných papírů, zajištění nemovitosti, zajištění nehmotné věci, zajištění náhradní hodnoty, prohlídka jiných prostor a pozemků, vstup do jiných prostor a na pozemek, zadržení a otevření zásilek, jejich záměna a sledování, odposlech a záznam telekomunikačního provozu, dále předběžná opatření, kde to není z povahy věci vyloučeno, operativně pátrací prostředky, zajištění nároku poškozeného a zajištění výkonu trestu propadnutí majetku.¹¹⁸ Všechna tato opatření lze využít i v řízení proti právnické osobě, pokud to není z její povahy vyloučeno.

4.5.3. Předvolání, předvedení a pořádková pokuta

V případě předvolání, předvedení a pořádkové pokuty jako zajišťovacích opatření se v trestním řízení proti právnické osobě použije ustanovení § 36 ZTOPO, ustanovení §§ 66 a 90 TrŘ se použijí subsidiárně. Smyslem této úpravy je zajištění účasti právnické osoby na trestním řízení.

¹¹⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. Trestní právo procesní. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 542. ISBN 978-80-7478-750-8.

Ustanovení § 36 odst. 1 ZTOPO zajišťuje přítomnost právnické osoby na úkonu v průběhu trestního řízení. Jestliže se osoba, která za právnickou osobu činí úkony podle § 34 ZTOPO¹¹⁹, bez dostatečné omluvy nedostaví, může být předvedena, pokud byla řádně předvolána a seznámena s těmito následky.

Řádné předvolání právnické osoby je nezbytnou podmínkou pro předvedení fyzické osoby, která za právnickou osobu činí úkony podle ustanovení § 34 ZTOPO. Předvolání je adresováno právnické osobě do vlastních rukou v souladu s § 64 odst. 1 písm. a) TrŘ, opět prostřednictvím osoby, která je oprávněna za ni činit úkony. Na doručování předvolání do vlastních rukou se subsidiárně použije úprava obsažená v občanském soudním řádu.¹²⁰ Má-li právnická osoba zmocněnce nebo byl-li jí určen opatrovník, doručí se předvolání do vlastních rukou pouze tomuto zmocněnci nebo opatrovníkovi. Předvolání musí být učiněno včas, v případě předvolání k hlavnímu líčení se užije úprava v § 198 odst. 1 TrŘ, k veřejnému zasedání pak § 233 odst. 2 TrŘ. Za dostatečnou omluvu nebude považována omluva žádná, nebo taková, jejíž důvod osobní účast nevylučuje.¹²¹

Předvedena může být pouze fyzická osoba činící úkony za právnickou osobu podle § 34 ZTOPO, tj. osoba, která je oprávněna jednat za právnickou osobu, zmocněnec, který právnickou sobu zastupuje, nebo ustanovený opatrovník podle § 34 odst. 5 ZTOPO.¹²² Předvedení je zde fakultativním prostředkem, právnické osobě může být namísto nebo zároveň uložena pořádková pokuta. Právnická osoba může být předvedena i bez předchozího předvolání podle § 90 odst. 2 TrŘ, a to tehdy, jestliže je to nezbytné k úspěšnému provedení trestního řízení.

Pořádkovou pokutu lze právnické osobě uložit v případě, jestliže osoba, která je oprávněna za právnickou osobu činit úkony v trestním řízení podle ustanovení § 34

¹¹⁹ K ustanovení § 34 ZTOPO viz kapitola 5.6 Úkony právnické osoby.

¹²⁰ Viz § 45 až 50l OSŘ.

¹²¹ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 338. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹²² VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 834. ISBN 978-80—7400-457-5.

ZTOPO, přes přechozí napomenutí ruší řízení nebo se k soudu, státnímu zástupci nebo policejnímu orgánu chová urážlivě, nebo pokud bez dostatečné omluvy neuposlechne příkaz nebo nevyhoví výzvě, které jí byly dány podle trestního řádu nebo podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. O uložení pořádkové pokuty rozhodne předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce nebo policejní orgán. Maximální výše pořádkové pokuty činí 500 000 Kč.

Pokud se výše uvedeného jednání dopustí opatrovník právnické osoby ustanovený podle § 34 odst. 5 ZTOPO, maximální výše pořádkové pokuty pak bude činit 50 000 Kč.

Přesto, že se pořádková pokuta vztahuje k nevhodnému chování fyzické osoby zastupující v trestním řízení osobu právnickou, je ukládána právnické osobě, nikoliv však v případě, kdy za právnickou osobu vystupuje opatrovník.¹²³

Proti rozhodnutí o uložení pořádkové pokuty může obviněná právnická osoba podat stížnost, jež má podkladný účinek, přičemž se obdobně použije ustanovení § 146a TrŘ.

4.6. Úkony právnické osoby

Právnická osoba je fiktivním útvarem, který není schopen samostatně jednat. Svoji vůli je schopen projevat pouze prostřednictvím osoby fyzické.¹²⁴ Pro zajištění účelu trestního řízení je tak potřeba vyřešit otázku, kdo za takovou právnickou osobu činí úkony. Tuto problematiku výslovně řeší ustanovení § 34 ZTOPO. Úkony za právnickou osobu činí osoba oprávněná podle ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO, zmocněnec právnické osoby podle ustanovení § 34 odst. 2 ZTOPO či opatrovník právnické osoby podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO. Nadto ustanovení § 34 ZTOPO upravuje některé další podmínky, jakými jsou možnost konání hlavního líčení

¹²³ VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 834. ISBN 978-80-7400-457-5.

¹²⁴ ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUCHTA, J. a kol. *Trestní právo procesní. 4. přepracované vydání*. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 716. ISBN 978-80-7400-496-4.

v nepřítomnosti osoby uvedené v § 34 odst. 1, odst. 2 a odst. 5 ZTOPO, neslučitelnost procesního postavení osob nebo způsob doručování písemností.

Všechny osoby, které jsou oprávněny za právnickou osobu činit úkony podle ustanovení § 34 ZTOPO, mají v řízení stejná práva a povinnosti jako osoba, proti níž se trestní řízení vede, jak vyplývá z ustanovení § 34 odst. 6 ZTOPO. Ustanovení § 33 TrŘ vyjmenovává práva obviněného v trestním řízení, jsou jimi např. právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se mu kladou za vinu, a k důkazům, právo uvádět okolnosti a důkazy sloužící k jeho obhajobě, činit návrhy a podávat žádosti a opravné prostředky, či právo zvolit si obhájce. Trestní řád však obsahuje i některá zvláštní práva či povinnosti v § 33 neuvedená, i ta je třeba ctít v trestním řízení proti právnické osobě. K vynucení těchto povinností, např. při povinnosti dostavit se na předvolání, lze uložit pořádkovou pokutu či přistoupit k předvedení fyzické osoby činící za právnickou osobu úkony.¹²⁵

Pod označením úkony právnické osoby rozumíme zejména ty úkony, které může činit obviněný podle ustanovení § 33 TrŘ, tedy právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se právnické osobě kladou za vinu a k důkazům o nich, skutečnost, že není povinen vypovídat, dále právo na uvádění okolností a důkazů sloužících k obhajobě právnické osoby, právo činit za ni návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky. Má právo zvolit právnické osobě obhájce a s ním se radit i během úkonů prováděných orgány činnými v trestním řízení. Může žádat, aby byl vyslýchán za účasti obhájce právnické osoby a aby se obhájce účastnil i jiných úkonů přípravného řízení podle ustanovení § 165 TrŘ.¹²⁶ Výpověď osoby činící úkony jménem právnické osoby je zvláštním úkonem, který dosud trestní řád neupravoval, a je nezbytné, aby praxe vyvinula pro tento případ nezbytné postupy.¹²⁷

¹²⁵ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 326. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹²⁶ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 119. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹²⁷ Viz dále kap. 5.8 Výslech a závěrečná řeč právnické osoby.

4.6.1. Osoba oprávněná činit úkony za právnickou osobu

Osobou činící úkony za právnickou osobu je podle ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO ten, kdo je k tomu oprávněn v řízení před soudem podle zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Podle ustanovení § 21 odst. 1 OSŘ jedná za právnickou osobu:

- člen statutárního orgánu; tvoří-li statutární orgán více osob, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu, popřípadě jeho člen, který tím byl pověřen; je-li předsedou nebo pověřeným členem právnická osoba, jedná vždy fyzická osoba, která je k tomu touto právnickou osobou zmocněna nebo jinak oprávněna,
- její zaměstnanec (člen), který tím byl statutárním orgánem pověřen,
- vedoucí jejího odštěpného závodu, jde-li o věci týkající se tohoto závodu, nebo
- její prokurista, může-li podle udělené prokury jednat samostatně.

Ustanovení § 21 odst. 2 OSŘ tento výčet doplňuje o osobu nuceného správce, dočasného správce a osobu vykonávající správu pro řešení krize podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu, pokud byla u právnické osoby zavedena nucená správa, dočasná správa nebo správa pro řešení krize podle zákona upravujícího ozdravné postupy a řešení krize na finančním trhu.

Úkony osob vyjmenovaných v ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO jsou bezprostředními úkony samotné právnické osoby, nejde tedy o případ zastoupení. Je tedy nutné rozlišit oprávnění činit úkony v trestním řízení jménem právnické osoby a v zastoupení právnické osoby jako zmocněnec nebo opatrovník podle § 34 odst. 2 a odst. 5 ZTOPO.¹²⁸

Statutární orgán právnické osoby, jeho předseda nebo člen, vedoucí odštěpného závodu a prokurista nepotřebují k jednání za právnickou osobu zvláštní zmocnění, musí ale prokázat, že jsou oprávněni činit za právnickou osobu úkony podle ustanovení § 34

¹²⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2012, s. 625. ISBN 978-80-7400-116-1.

ZTOPO. Zaměstnanec právnické osoby své oprávnění prokazuje tím, že předloží vnitřní předpis právnické osoby, z něhož takové oprávnění vyplývá, a listinu, která to dosvědčuje, nebo průkaz, ze kterého je patrné, že fyzická osoba je zaměstnancem právnické osoby, a je tedy oprávněna jednat za právnickou osobu v konkrétní věci na základě pověření ad hoc statutárním orgánem.¹²⁹

Jelikož ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO odkazuje na občanský soudní řád, je nezbytné použít v řízení proti právnické osobě veškerá ustanovení občanského soudního řádu týkající se zástupčího oprávnění. Zákon o trestní odpovědnosti výslovně upravuje některá pravidla při zastupování právnické osoby před soudem, občanský soudní řád se zde použije subsidiárně.

Podle ustanovení § 21 odst. 2 OSŘ se odst. 1 nepoužije, pokud občanský soudní řád či zvláštní zákon stanoví, že za právnickou osobu jednají jiné osoby. Za právnickou osobu dále jedná nucený správce, dočasný správce či osoba vykonávající správu pro řešení krize na finančním trhu, kteří mají postavení statutárního orgánu, což vyplývá z ustanovení § 21 odst. 3 OSŘ.

Za právnickou osobu nemůže podle § 21 odst. 4 OSŘ jednat osoba, jejíž zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby. Zde navíc zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim obsahuje speciální ustanovení, a to v § 34 odst. 4 ZTOPO, které vyjmenovává osoby, které činit úkony v řízení za právnickou osobu nemohou. Tomuto ustanovení se budeme věnovat níže.

Stejně jako § 34 ZTOPO upravuje § 21 OSŘ povinnost prokázat oprávnění k jednání za právnickou osobu. Duplicitní úpravou je i pravidlo, že v téže věci může za právnickou osobu současně jednat jen jediná osoba.

¹²⁹ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 321. ISBN 978-80-7201-875-8.

Statutární orgán právnické osoby

Jménem právnické osoby jedná v trestním řízení statutární orgán, popřípadě jeho předseda nebo člen, který tím byl pověřen. Kdo je statutárním orgánem jednotlivých právnických osob stanoví zvláštní předpisy, pro obchodní společnosti je jím zákon o obchodních korporacích, pro fundace a ústavy občanský zákoník, specifickou úpravu najdeme také v zákoně č. 561/2004 Sb. (školský zákon) pro školské právnické osoby, či v zákoně č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích.

Pokud je statutární orgán tvořen vícero osobami, jedná za právnickou osobu předseda statutárního orgánu nebo člen, který tím byl pověřen. U některých právnických osob je možné, že funkci statutárního orgánu vykonává více osob, jako je tomu např. u společnosti s ručením omezeným v případě jednatele. Pokud má společnost jednatelů více, je oprávněn činit úkony každý z nich. V případě střetu zájmů lze ustanovit opatrovníka podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO per analogiam.¹³⁰

Zaměstnanec právnické osoby

Jménem právnické osoby jedná její zaměstnanec, pokud byl statutárním orgánem pověřen. Statutární orgán je v této pravomoci nezastupitelný, jedině on může pověřit zaměstnance k jednání za právnickou osobu.¹³¹ Zde se otevírají možnosti právnické osoby pro určení směru a způsobu obhajoby.¹³² Lze si představit, že právnická osoba zde pověří právě osobu, která nedisponuje takřka nebo vůbec žádnými informacemi o předmětu trestního řízení, čímž postup orgánů činných v trestním řízení jinak neulehčí.

¹³⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 627. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹³¹ Tamtéž.

¹³² VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 69. ISBN 978-80-7400-160-4.

Vedoucí organizační složky

V případě, že se organizační složka, tedy pobočka podle ustanovení § 502 OZ, právnické osoby zapisuje obchodního rejstříku, může činit úkony v trestním řízení také vedoucí této organizační složky. Tento postup lze použít také v případě, že subjektem trestního řízení bude zahraniční právnická osoba mající na území České republiky umístěnou organizační složku v souladu s ustanovením § 2 odst. 1 ZTOPO.¹³³ Podmínkou pro použití tohoto postupu pravděpodobně bude skutečnost, že předmět trestního řízení se bude týkat pouze této organizační složky. Pokud bude trestní řízení rozšířeno mimo tuto organizační složku, oprávnění na základě zápisu v obchodním rejstříku podle mého názoru nepostačí. Vedoucího organizační složky bude třeba pověřit jakožto zaměstnance právnické osoby statutárním orgánem.

Prokurista

Udělením prokury zmocňuje podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku podle ustanovení § 450 OZ prokuristu k právním jednáním, ke kterým dochází při provozu obchodního závodu, popřípadě pobočky, a to i k těm, pro která se jinak vyžaduje zvláštní plná moc. Prokuru lze udělit i vícero fyzickým osobám. V trestním řízení může však činit úkony současně je jedna osoba. Proto může prokurista činit úkony za právnickou osobu jen tehdy, jedná-li se o prokuristu jediného nebo prokuristu, který je oprávněn k zastupování a podepisování samostatně. Pokud je k zastupování třeba souhlasného projevu více prokuristů, nemůže nikdo z nich zastupovat právnickou osobu v trestním řízení.¹³⁴

4.6.2. Zmocněnec právnické osoby

Podle ustanovení § 34 odst. 2 ZTOPO si právnická osoba může zvolit zmocněnce. Zmocnění k zastoupení v trestním řízení se prokazuje písemnou plnou

¹³³ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání.* Praha: C.H. Beck, 2012, s. 626. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹³⁴ Tamtéž, s. 628.

mocí. Plnou moc lze udělit i ústně do protokolu, zákon žádnou zvláštní formu nevyžaduje.

Obviněná právnická osoba může mít v řízení pouze jednoho zmocněnce. To ostatně deklaruje i ustanovení § 34 odst. 3 ZTOPO, podle kterého může v řízení za právnickou osobu činit úkony současně jen jedna osoba. Tím však není dotčeno právo právnické osoby na obhajobu, jak je uvedeno v ustanovení § 35 odst. 1 ZTOPO.¹³⁵ Povinnost mít pouze jednoho zmocněnce nevyklučuje, aby v jednom řízení postupně vystupovalo více zmocněnců, nikdy však ne zároveň, tj. jednotlivý úkon může za právnickou osobu provádět vždy pouze jedna jediná osoba.¹³⁶

Podle komentáře k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim z roku 2012 může být v trestním řízení zmocněncem právnické osoby pouze fyzická osoba.¹³⁷ V roce 2013 však nabyla účinnosti novela trestního řádu č. 45/2013 Sb., která do ustanovení § 50 TrŘ doplňuje možnost pro obviněnou fyzickou osobu nechat se takto zastoupit i právnickou osobou. Vzhledem k subsidiárnímu použití trestního řádu tak může mít i obviněná právnická osoba od roku 2013 za zmocněnce právnickou osobu.

4.6.3. Opatrovník právnické osoby

Pokud právnická osoba nemá osobu způsobilou činit úkony v trestním řízení, nebo pokud si takovou osobu právnická osoba neurčí ve stanovené lhůtě, popřípadě nelze právnické osobě doručovat písemnosti, pak předseda senátu a v přípravném řízení soudce ustanoví právnické osobě opatrovníka podle ustanovení § 34 odst. 5 ZTOPO.

K tomuto postupu bude nutné přistoupit zpravidla v případech, kdy bude hrozit střet zájmů právnické osoby a osoby, která by měla za právnickou osobu jednat podle

¹³⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní. 6. vydání.* Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 119. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹³⁶ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem.* Praha: Linde, 2012. s. 321. ISBN 978-80-7201-875-8.

¹³⁷ ŠÁMAL, P., DĚDIČ, J., GŘIVNA, T., PÚRY, F., ŘÍHA, J. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 630. ISBN 978-80-7400-116-1.

§ 34 odst. 1 ZTOPO. Stejně tak je možné, že právnická osoba nebude jevit žádnou aktivitu směřující ke zvolení zmocněnce podle § 34 odst. 2 ZTOPO. Podobnou úpravu obsahuje i trestní řád v ustanovení § 34 odst. 2 TrŘ.¹³⁸

Zákon neurčuje, zda opatrovníkem musí být osoba fyzická. Proto nelze vyloučit ani ustanovení osoby právnické opatrovníkem. Opatrovníkem může i nemusí být advokát, nejedná se však o obhájce.¹³⁹ K ustanovení opatrovníka je nezbytný jeho předchozí souhlas.

Opatrovníkem nelze ustanovit osobu, u které existuje obava, že nebude řádně hájit zájmy právnické osoby z důvodu, že má zájem na výsledku trestního řízení. Zákon již nestanoví, v jakém případě by mohla být obava o řádné hájení právnické osoby naplněna. Předseda senátu a v přípravném řízení soudce tak bude muset hodnotit tuto podmínku ad hoc u jednotlivých osob, které budou jakožto opatrovníci přicházet v úvahu. Jednou z podmínek by mohl jistě být možný střet zájmů ustanoveného opatrovníka a právnické osoby.

Proti usnesení o ustanovení opatrovníka není přípustná stížnost, je tedy pravomocné a vykonatelné dnem oznámení. Usnesení o ustanovení opatrovníka se oznamuje tomu, kdo je opatrovníkem ustanoven, a právnické osobě, nevylučuje-li to povaha věci. Z logiky věci nebude oznámení právnické osobě nezbytné, pokud je takové osobě ustanoven opatrovník právě z toho důvodu, že mu nelze doručovat písemnosti.¹⁴⁰ Na proces ustanovení opatrovníka a jeho funkci lze použít ustanovení trestního řádu o opatrovníkovi fyzické osoby, přiměřeně se použije též dostupná judikatura.

¹³⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 119. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹³⁹ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 634. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁴⁰ Tamtéž, s. 634.

4.6.4. Neslučitelnost procesního postavení osob

Ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO stanoví, že činit úkony v řízení nemůže osoba, která je obviněným, poškozeným nebo svědkem v téže věci. Fyzická osoba v tomto postavení je vyloučena z provádění procesních úkonů za právnickou osobu. Zejména půjde o situace, kdy je onou osobou osoba jednající v souladu s ustanovením § 8 odst. 1 ZTOPO, jejíž protiprávní jednání se přičítá právnické osobě a která z toho důvodu vystupuje v řízení v postavení obviněného nebo v postavení svědka, pokud se nekoná společné řízení. Subsidiárně se k tomuto ustanovení použije úprava občanského soudního řádu, který v § 21 odst. 4 stanoví, že za právnickou osobu nemůže jednat ten, jehož zájmy jsou v rozporu se zájmy právnické osoby.¹⁴¹

Pokud je tato skutečnost v průběhu řízení zjištěna, předseda senátu a přípravném řízení státní zástupce vyzve právnickou osobu, aby určila k provádění úkonů osobu jinou, a k tomuto stanoví lhůtu zpravidla 7 dní. Lhůta tedy není striktně stanovena, vždy je třeba, aby orgán činný v trestním řízení přihlédl k okolnostem případu a k reálným možnostem právnické osoby takovou osobu ve vymezené lhůtě určit. V této výzvě je zároveň třeba právnickou osobu poučit o následcích, pokud by takovou osobu neurčila, případně určila osobu, která bude taktéž z úkonů trestního řízení vyloučena.

Pokud právnická osoba na tuto výzvu nereaguje nebo opětovně určí osobu vyloučenou z úkonů trestního řízení, předseda senátu či soudce v přípravném řízení ustanoví právnické osobě opatrovníka podle § 34 odst. 5 ZTOPO.

4.6.5. Hlavní líčení v nepřítomnosti právnické osoby

Pokud se osoba činící úkony nedostaví k hlavnímu líčení bez řádné omluvy, soud může podle ustanovení § 34 odst. 7 ZTOPO provést hlavní líčení v její nepřítomnosti. Je však třeba splnit následující podmínky. Obviněné právnické osobě musí být řádně doručena obžaloba, musí být řádně a včas k hlavnímu líčení předvolána, musí být dodrženo ustanovení o zahájení trestního stíhání a obviněná právnická osoba

¹⁴¹ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 322. ISBN 978-80-7201-875-8.

musí být upozorněna na možnost prostudovat spis a učinit návrhy na doplnění vyšetřování. Uvedené podmínky se v podstatě shodují s podmínkami pro řízení v nepřítomnosti obviněné fyzické osoby zakotvené v ustanovení § 202 odst. 2 TrŘ. Toto ustanovení se tak na řízení proti právnické osobě nepoužije.

Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob nestanoví na rozdíl od trestního řádu požadavek na materiální podmínku řízení spočívající v tom, že i přes nepřítomnost lze věc spolehlivě rozhodnout. Postačí tedy dodržet požadavky na spravedlivý proces, které se vztahují i na řízení proti právnické osobě.¹⁴²

4.6.6. Doručování písemností osobám činícím úkony

Trestní řád obecně upravuje doručování v ustanovení § 62 až 64a TrŘ. Pokud má obviněný obhájce, doručuje se písemnost pouze jemu, pokud zákon nestanoví jinak. Má-li však obviněný něco vykonat, doručuje se písemnost i jemu samotnému. Toto ustanovení se bezpochyby použije i v řízení proti právnické osobě.

Ustanovení § 34 odst. 8 ZTOPO tuto právní úpravu doručování doplňuje. Pokud má právnická osoba v trestním řízení zmocněnce či opatrovníka, písemnosti jí určené budou doručovány pouze tomuto zmocněnci nebo opatrovníkovi, pokud trestní řád nestanoví jinak. To platí i v případě, kdy je třeba doručit písemnost do vlastních rukou podle ustanovení § 64 TrŘ.¹⁴³

Pokud se písemnost doručuje přímo obviněné právnické osobě, pak jejím příjemcem může být:

- osoba uvedená v § 21 OSŘ,
- jiná osoba, která tím byla pověřena,
- jiná osoba, která tím byla zmocněna,

¹⁴² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 638. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁴³ Tamtéž, s. 638.

- jiná osoba, u které je to vzhledem k pracovnímu nebo jinému obdobnému vztahu k adresátovi obvyklé.

4.7. Právo právnické osoby na obhajobu

4.7.1. Právo na obhajobu

Právo na obhajobu je jedním ze základních práv obviněného v trestním řízení. Bez tohoto práva nelze zaručit, že bude v trestním řízení zjištěn skutkový stav bez důvodných pochybností. Zásada zajištění práva na obhajobu je nezbytným předpokladem úspěšného výkonu soudnictví, které by mělo chránit práva a zákonem chráněné zájmy občanů.¹⁴⁴

Právo na obhajobu je vyjádřeno již v Evropské úmluvě lidských práv. Podle ustanovení čl. 6 EÚLP má obviněný právo obhajovat se osobně nebo za pomoci obhájce podle vlastního výběru nebo, pokud nemá prostředky na zaplacení obhájce, aby mu byl poskytnut bezplatně, jestliže to zájmy spravedlnosti vyžadují.

Stejně tak je zakotveno v čl. 40 odst. 3 LZPS, dále v čl. 14 odst. 3 Paktu o občanských a politických právech. Dále je upraveno i v ustanovení § 2 odst. 13 TrŘ, podle kterého musí být ten, proti němuž se vede trestní řízení, v každé fázi trestního řízení poučen o právech umožňujících mu plné uplatnění obhajoby, o možnosti zvolení obhájce a podmínkách bezplatné obhajoby. Orgány činné v trestním řízení jsou povinny mu umožnit uplatnění veškerých jeho práv.¹⁴⁵

4.7.2. Výkon práva na obhajobu právnickou osobu

Lze dovodit, že práva na obhajobu požívá právnická osoba stejně jako osoba fyzická. Z judikatury Ústavního soudu České republiky vyplývá, že některá základní

¹⁴⁴ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 93. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁴⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 93. ISBN 978-80-7478-750-8.

práva a svobody zaručená Ústavou České republiky jsou garantována i osobě právnické, včetně práva na soudní a jinou ochranu podle čl. 36 LZPS. Evropský soud pro lidská práva svým rozhodnutím ze dne 27. února 1992¹⁴⁶ judikoval, že čl. 6 EÚLP je aplikovatelný i ve vztahu k trestnímu obvinění právnické osoby. Za subsidiárního použití trestního řádu se tedy téměř všechna ustanovení upravující obhajobu obviněného vztahují i na řízení proti právnickým osobám.

Právo na obhajobu obviněného zahrnuje dvě složky. Jednak obsahuje právo hájit se sám, jednak poskytuje právo na obhájce a poradu s ním. Za právnickou osobu jedná a veškerá její práva vykonává osoba činící za ní úkony podle ustanovení § 34 ZTOPO. Taková osoba má v souladu s ustanoveními trestního řádu právo vyjádřit se ke všem skutečnostem, které se právnické osobě kladou za vinu a k důkazům o nich, včetně práva nevyprávět, právo uvádět okolnosti a důkazy, které slouží k její obhajobě, včetně práva důkaz vyhledat a případně i provést, právo činit za právnickou osobu návrhy, podávat žádosti a opravné prostředky a právo osobní účasti při projednání věci. Osoba činící úkony za právnickou osobu se za ni též může doznat, to však nezabavuje orgány činné v trestním řízení povinnosti přezkoumat všechny podstatné okolnosti případu. Stejně tak mají orgány činné v trestním řízení povinnost osobu činící úkony za právnickou osobu poučit o právech umožňujících jí plné uplatnění obhajoby.¹⁴⁷

Právnická osoba má, stejně jako osoba fyzická, též právo zvolit si obhájce a radit se s ním. Obhájce právnické osobě volí osoba činící za právnickou osobu úkony podle ustanovení § 34 ZTOPO. Pokud si právnická osoba obhájce nezvolí a zároveň požádá soud, aby jí byl obhájce ustanoven, aplikuje se ustanovení § 33 odst. 4 TrŘ.

Ustanovení § 35 odst. 1 ZTOPO uvádí, že ustanovení § 34 ZTOPO nemá vliv na právo obviněné právnické osoby na obhajobu. Smyslem této úpravy je jasně deklarovat, že pokud si právnická osoba zvolí obhájce, pak tento obhájce nenahrazuje funkci osoby

¹⁴⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, *Société Stenuit v. Francie*, 27. 2. 1992, Série A, č. 232.

¹⁴⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 646. ISBN 978-80-7400-116-1.

činící úkony za právnickou osobu podle § 34 ZTOPO. Obviněná právnická osoba tak bude mít vedle osoby činící za ni úkony i obhájce.¹⁴⁸

Pokud právnická osoba osvědčí, že nemá dostatek prostředků, aby si hradila náklady obhajoby, může soud rozhodnout, že má nárok na bezplatnou obhajobu či za sníženou odměnu. Ustanovení § 33 odst. 2 TrŘ se zde uplatní v plném rozsahu.

4.7.3. Vyloučení ustanovení o nutné obhajobě

Ustanovení § 35 odst. 2 ZTOPO vylučuje použití ustanovení trestního řádu o nutné obhajobě. Důvodová zpráva k zákonu o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim výslovně neuvádí, z jakého důvodu je použití ustanovení o nutné obhajobě vyloučeno, pouze odkazuje na zahraniční úpravy.¹⁴⁹

Nutná obhajoba je zakotvena v ustanovení § 36, 36a a 4 TrŘ. Obviněný musí mít obhájce už v přípravném řízení,

- je-li ve vazbě, ve výkonu trestu odnětí svobody, ve výkonu ochranného opatření spojeného se zbavením osobní svobody nebo na pozorování v zdravotním ústavu,
- je-li jeho svéprávnost omezena,
- jde-li o řízení proti uprchlému,
- při sjednávání dohody o vině a trestu,
- považuje-li to soud a v přípravném řízení státní zástupce za nutné, zejména proto, že vzhledem k tělesným nebo duševním vadám obviněného mají pochybnosti o jeho způsobilosti se náležitě hájit,
- koná-li se řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let.

¹⁴⁸ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 647. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 648.

Obviněný musí mít obhájce též v hlavním líčení konaném ve zjednodušeném řízení proti zadrženému, a v řízení, v němž se rozhoduje o uložení nebo změně ochranného léčení, s výjimkou ochranného léčení protialkoholního.

Ve většině výše uvedených případů je zřejmé, že v řízení proti právnické osobě nelze tato ustanovení použít, neboť svou povahou směřují na osobu fyzickou. Právnická osoba nemůže být vzata do vazby, nemůže jí být uložen trest odnětí svobody ani ochranné opatření spojené se zbavením osobní svobody. Stejně tak jí nemůže být omezena svéprávnost, nelze proti ní vést řízení proti uprchlému.

Nutná obhajoba je však nezbytná i v případech, kdy se koná řízení o trestném činu, na který zákon stanoví trest odnětí svobody, jehož horní hranice převyšuje pět let, tedy v případě, kdy se koná řízení o zločinu. Pokud o takovém trestném činu probíhá řízení proti fyzické osobě, je možné očekávat uložení trestu, které ji omezí na svobodě. U právnické osoby však k hrozbě uložení takového trestu nedochází. Tresty, které je možné uložit právnické osobě, nejsou vázány na skutečnost, zda se jedná o přečiny či zločiny. Z toho důvodu je možno usoudit, že *i kritérium typové závažnosti trestného činu jako důvodu nutné obhajoby by u právnických osob postrádalo racionalitu.*¹⁵⁰

Mimo ustanovení § 36 a 36a TrŘ musí mít obviněná osoba obhájce v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání či v řízení o návrhu na povolení obnovy. V těchto případech se nejedná o nutnou obhajobu, nýbrž o dodržení zákonem stanovených podmínek v případě podání mimořádných opravných prostředků, která kladou zvýšené nároky zejména na jejich přesné obsahové náležitosti. Tato podmínka má zároveň zaručit dostatečně kvalifikovaný podnět k tomu, aby *byla zachována rovnost přístupu všech obviněných k Nejvyššímu soudu bez ohledu na úroveň jejich právních znalostí.*¹⁵¹ Tato podmínka tedy zůstává zachována i v řízení proti právnickým osobám a ustanovení § 35 odst. 2 se zde neuplatní.

¹⁵⁰ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář.* 1. vydání. Praha: C.H. Beck, 2012, s. 649. ISBN 978-80-7400-116-1.

¹⁵¹ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář.* 7. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 3212. ISBN 978-80-7400-465-0.

4.8. Výslech a závěrečná řeč právnické osoby

4.8.1. Výslech obviněné právnické osoby a výslech svědka

Výslech obviněného

Trestní řád upravuje postup při výslechu obviněného v ustanoveních §§ 91 až 95 TrŘ. Tato ustanovení se přiměřeně použijí i v trestním řízení proti právnickým osobám. Stejně tak se použijí ustanovení o výslechu obžalovaného v § 207 a 208 TrŘ, která se uplatní v hlavním líčení. V následujícím výkladu tedy budeme hovořit jednotně o výslechu obviněné i obžalované právnické osoby, pokud nebude výslovně uvedeno jinak.

Jelikož právnická osoba jako taková nemůže být z logiky věci vyslechnuta, orgán činný v trestním řízení ji vyslýchá prostřednictvím osoby činící za právnickou osobu úkony podle ustanovení § 34 ZTOPO. Před prvním výslechem je tak třeba zjistit totožnost osoby činící za právnickou osobu úkony, dotázat se jej na tresty, které byly právnické osobě v minulosti uloženy, objasnit podstatu sděleného obvinění a poučit jej o právech právnické osoby.

Výslech osoby činící za obviněnou právnickou osobu úkony se koná tak, aby poskytl co nejuplněnější obraz o skutečnostech důležitých pro trestní řízení. Obviněný nesmí být žádným způsobem donucován k výpovědi nebo k doznání.

Zde vyvstává zásadní otázka, jak bude orgán činný v trestním řízení postupovat. Vezmeme-li v úvahu modelový příklad, kdy bude vedeno společné řízení proti právnické osobě na základě institutu přičitatelnosti jednání fyzické osoby podle ustanovení § 8 odst. 1 písm. a) ZTOPO. Ve společném řízení tedy bude vystupovat v pozici obviněného jak právnická osoba, tak její statutární orgán.

V takovém případě se aplikuje ustanovení § 34 odst. 4 ZTOPO, který říká, že činit úkony v řízení nemůže osoba, která je obviněným v téže věci. Obviněná právnická osoba tak bude povinna zvolit si pro tyto účely zmocněnce, nebo jí bude ustanoven opatrovník podle ustanovení § 34 odst. 2 či odst. 5 ZTOPO.

Zde je velmi pravděpodobné, že ani zmocněnec, ani ustanovený opatrovník nebudou s domnělou trestnou činností právnické osoby příliš obeznámeni, jejich výslech tedy zpravidla nepovede k náležitému objasnění skutečností důležitých pro trestní řízení.

Pokud bude mít právnická osoba statutárních orgánů více, například půjde o jiného jednatele společnosti s ručením omezeným, může být ve smyslu ustanovení § 34 odst. 1 ZTOPO vyslýchán za právnickou osobu její statutární orgán, samozřejmě za předpokladu, že nebude obviněným v téže věci.

Osoby činící za právnickou osobu úkony podle ustanovení § 34 mají veškerá práva, která přísluší právnické osobě. Mohou tedy využít práva nevypovídat podle ustanovení § 33 TrŘ a v souladu s ustanovením § 92 TrŘ nesmějí být tedy žádným způsobem donucovány k výpovědi nebo doznání.

Výslech svědka¹⁵²

Lze předpokládat, že s celou situací domnělé trestné činnosti budou lépe než zmocněnec či opatrovník obeznámeni řadoví zaměstnanci, vedoucí organizačních složek či statutární orgány právnické osoby. Všechny tyto osoby mohou být orgánem činným v trestním řízení předvoláni jako svědci v daném trestním řízení, pokud nevystupují zároveň jako obvinění v téže věci.

Trestní řád upravuje pozici svědka v trestním řízení v ustanoveních § 97 až § 104 TrŘ. Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim žádné zvláštní ustanovení neobsahuje, je tedy třeba vyjít pouze z ustanovení trestního řádu.

¹⁵² Myšlenkovým zdrojem této podkapitoly je příspěvek Mgr. Michala Sýkory, externího doktoranda Katedry trestního práva na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze, publikovaný na vědeckém workshopu s názvem „*Compliance v tuzemských společnostech*“, konaný dne 23. září 2016 na Právnické fakultě Univerzity Karlovy v Praze.

Podle ustanovení § 97 TrŘ je každý povinen na předvolání dostavit se a vypovídat jako svědek o tom, co je mu známo o trestném činu a o pachateli nebo o okolnostech důležitých pro trestní řízení.

Svědek má právo svou výpověď odepřít podle ustanovení § 100 TrŘ. Podle odst. 1 tohoto ustanovení má svědek právo výpověď odepřít, pokud je příbuzným obviněného v pokolení přímém, jeho sourozencem, osvojitelem, osvojencem, manželem, partnerem či druhem. Vzhledem k povaze právnické osoby nemohou výše uvedené osoby podle tohoto ustanovení výpověď odepřít.

V úvahu tak přichází ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ, podle kterého je svědek oprávněn odepřít výpověď za předpokladu, že by svou výpovědí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě, svému příbuznému v pokolení přímém, svému sourozenci, osvojiteli, osvojenci, manželu, partneru nebo druhu anebo jiným osobám v poměru rodinném nebo obdobném, jejichž újmu by pociťoval jako újmu vlastní, tedy osobám blízkým ve smyslu ustanovení § 125 TrZ, popřípadě ustanovení § 22 OZ.

Občanský zákoník č. 89/2012 Sb. taktéž upravuje pojem osoby blízké. Ustanovení § 22 odst. 2 OZ upravuje vztah fyzické osoby s osobou právnickou jako osobou blízkou pro případy, kdy zákon stanoví k ochraně třetích osob zvláštní podmínky nebo omezení pro převody majetku, jeho zatížení nebo přenechání k užití. V takovém případě platí podmínky a omezení pro tato i obdobná právní jednání mezi právnickou osobou a členem jejího statutárního orgánu nebo tím, kdo právnickou osobu podstatně ovlivňuje jako její člen nebo na základě dohody či jiné skutečnosti.

Způsobením nebezpečí trestního stíhání je třeba rozumět nejen hrozbu zahájení samotného stíhání ve smyslu ustanovení § 160 TrŘ, ale i situaci, kdy by svědek osobě již stíhané svou výpovědí přitížil a přispěl k jejímu usvědčení.¹⁵³

Pro úplnost je třeba připomenout, že právo odepřít výpověď je zakotveno také v ustanovení čl. 37 odst. 1 Listiny, podle kterého má právo odepřít výpověď každý,

¹⁵³ ŠÁMAL, P. a kol.: *Trestní řád. Komentář. 7. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2013, s. 1476. ISBN 978-80-7400-465-0.

jestliže by jí způsobil nebezpečí trestního stíhání sobě nebo osobě blízké, přičemž již konkrétně neuvádí, které těmito osobami jsou.

Je tedy nutné se zabývat otázkou, zda právnická osoba může být osobou blízkou ve smyslu ustanovení § 125 TrZ, popřípadě § 22 OZ. Tímto tématem se zabývala zejména civilní judikatura, najdeme jej však i v judikatuře trestní.

Před účinností občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. byla otázka osoby právnické jakožto osoby blízké sporná. Původně Nejvyšší soud zastával názor, že osobou blízkou může být pouze osoba fyzická.¹⁵⁴ Tento názor byl však prolomen rozhodnutími sp. zn. 21 Cdo 2192/2001, 22 Cdo 1836/2003, 29 Odo 1061/2004 a 21 Cdo 530/2001. V těchto rozhodnutích se Nejvyšší soud zabýval pojmem osoby blízké v souvislosti se zákonným předkupním právem při vkladu spoluvlastnického podílu do obchodní společnosti, dále v souvislosti s odporovatelností právních úkonů (§ 42 odst. 4 ObčZ 1964), svědecké způsobilosti při alografní závěti (§ 476b ObčZ 1964) a v souvislosti s § 196a ObchZ.¹⁵⁵ Na judikaturu k nové úpravě v občanském zákoníku č. 89/2012 Sb. si bude odborná veřejnost však muset ještě počkat. Prozatím platí, že za jiných okolností než v případech uvedených v ustanovení § 22 odst. 2 OZ občanský zákoník nepřipouští, aby právnická osoba byla osobou blízkou.

V trestní judikatuře najdeme prozatím pouze jedno rozhodnutí Nejvyššího soudu, které zdánlivě hovoří o vztahu právnické a fyzické osoby jako osoby blízké. Jde o usnesení sp. zn. 3 Tdo 709/2010 ze dne 19. ledna 2011, publikované pod č. 10/2012 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, část trestněprávní.

Usnesení obsahuje dvě právní věty:

I. Ustanovení § 163 odst. 1 TrŘ, které vyžaduje v určitých případech souhlas poškozeného s trestním stíháním, se uplatní jen tehdy, je-li poškozeným fyzická osoba. Proto byla-li trestným činem způsobena škoda na majetku právnické osoby (např. obchodní společnosti) nebo je-li právnická osoba z jiného důvodu poškozeným (§ 43 odst. 1 TrŘ), není trestní stíhání podmíněno souhlasem této právnické osoby, která nemůže být vůči

¹⁵⁴ Viz rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 2747/2000 a 22 Cdo 1143/2001.

¹⁵⁵ LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, s. 177. ISBN 978-80-7400-529-9.

podezřelému nebo obviněnému ve vztahu, jaký předpokládá ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ. To platí i za situace, jestliže členem statutárního orgánu nebo společníkem takové poškozené právnické osoby je fyzická osoba, která je vůči podezřelému nebo obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 TrŘ.“

II., „Bylo-li tedy vedeno trestní stíhání obviněného bez souhlasu poškozené právnické osoby, byť členem jejího statutárního orgánu nebo společníkem je fyzická osoba, která je vůči obviněnému ve vztahu uvedeném v § 100 odst. 2 TrŘ, nelze dovodit, že takové trestní stíhání bylo nepřípustné ve smyslu § 11 odst. 1 písm. i) TrŘ a že tím byl naplněn dovolací důvod podle § 265b odst. 1 písm. e) TrŘ.“

Je nutné upozornit na skutečnost, že k rozhodnutí došlo v roce 2011, tedy ještě před účinností zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Z textu rozhodnutí je zřejmé, že kauza se zabývá oprávněním poškozené osoby udělit souhlas s trestním stíháním, nikoliv však otázkou udělení takového souhlasu právnickou osobou. Meritem věci nebyla otázka, zda právnická osoba může být fyzické osobě osobou blízkou. Právní věta č. I je tak poněkud zavádějící, neboť by se mohlo zdát, že míří na jinou problematiku, než jaká je ve skutečnosti v textu rozhodnutí řešena.

Po nabytí účinnosti zákona č. 418/2011 Sb. tak zatím nebylo vydáno žádné rozhodnutí v trestní věci, které by směřovalo na otázku vztahu právnické a fyzické osoby jako osob blízkých. Civilní judikatura nám však poskytuje určitý směr, jakým se můžeme ubírat při logickém uvažování. Za použití argumentu *a minori ad maius* můžeme říci, že pokud lze právnickou osobu považovat za osobu blízkou v právu civilním, tím spíše bychom ji měli chápat jako osobu blízkou v právu trestním. Civilní právo jako právo soukromé postihuje méně závažné formy protiprávního jednání, přesto se zde institut osoby blízké použije i ve vztahu k osobě právnické. O to důležitější je použití v právu trestním, které zasahuje mnohem hlouběji a závažněji do práv obviněných osob.¹⁵⁶

Dále je nutné poukázat na otázku, jaký je skutečný vztah zaměstnance či statutárního orgánu k právnické osobě. Právnická osoba je sdružením lidí, kteří ji

¹⁵⁶ KOPA, M.: Je možné odepřít výpověď z důvodu nebezpečí trestního stíhání právnické osoby blízké? *Jiné právo* [online]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/01/martin-kopa-je-mozne-odeprit-vypoved-z.html>

zakládají, utváří její vůli, podnikají v jejím rámci, a nakonec jsou na ní existenčně závislé. V průběhu její existence se mezi těmito osobami vytváří pevná pouta. Trestní stíhání takové právnické osoby je schopné v důsledku velmi citelně ovlivnit životy jejich zaměstnanců či statutárních orgánů. Smyslem ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ je ochrana osoby, se kterou má svědek takový vztah, že její újma by byla svědkem pocíťována jako újma vlastní.

Na základě výše uvedeného lze podle mého názoru říci, že vzhledem k dosavadní judikatuře Nejvyššího soudu a s ohledem na smysl ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ lze učinit závěr, že právnická osoba může být ve smyslu ustanovení § 125 TrZ osobou blízkou a svědek má právo odepřít výpověď s odkazem na ustanovení § 100 odst. 2 TrŘ.

4.8.2. Pořadí výslechů a závěrečných řečí ve společném řízení

Ustanovení § 37 odst. 1 ZTOPO stanoví pořadí výslechů, pokud se koná společné řízení proti právnické a fyzické osobě. Při hlavním líčení a veřejném zasedání se tak nejprve vyslechne osoba fyzická a poté zástupce právnické osoby. Zástupcem je v tomto případě myšlena každá osoba činící úkony za osobu právnickou podle ustanovení § 34 ZTOPO.¹⁵⁷

Tato úprava tak stanoví přísnější požadavky dané ustanovením § 31 odst. 3 ZTOPO, které upravuje povinnost orgánů činných v trestním řízení provádět úkony trestního řízení ve vztahu k oběma osobám zpravidla nejprve ve vztahu k osobě fyzické. Ve vztahu k trestnímu řádu tak doplňuje ustanovení § 207 odst. 1 TrŘ, které upravuje pořadí provádění důkazů v hlavním líčení.

Uvedená úprava se uplatní jednak v případech, kdy se povede společné řízení proti právnické a fyzické osobě, jejíž jednání se právnické osobě přičítá podle ustanovení § 8 ZTOPO, ale i v případě, kdy půjde o jinou fyzickou osobu v postavení

¹⁵⁷ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 687. ISBN 978-80-7400-116-1.

spoluobviněného.¹⁵⁸

Stejně tak je ustanovením § 37 ZTOPO v odstavci druhém upraveno pořadí závěrečných řečí. V hlavním líčení nejprve přednese závěrečnou řeč státní zástupce, poté poškozený, zúčastněná osoba a případně jejich zmocněnci, dále obhájce a zástupce právnické osoby, obhájce fyzické osoby a fyzická osoba.

Závěrečná řeč a poslední slovo jsou dva samostatné úkony, které bezprostředně předcházejí rozhodnutí soudu ve věci obžalované fyzické a právnické osoby. Smyslem závěrečných řečí je možnost ovlivnit rozhodování soudu v jeho úvahách bezprostředně před vydáním meritorního rozhodnutí. Obviněné fyzické osobě je tak umožněno, aby v zájmu co nejširšího uplatnění práva na obhajobu využil všechny dostupné prostředky a mohl reagovat na vznesené argumenty.¹⁵⁹ Důvodem tohoto pořadí je i to, že újma, která může být fyzické osobě vynesným rozsudkem způsobena, je závažnější než újma způsobená právnické osobě jakožto umělé entitě, neboť citelně zasáhne její osobnost.¹⁶⁰

4.9. Vykonávací řízení

4.9.1. Obecně k výkonu trestů uložených právnické osobě

Ustanovení v § 38 až 41 ZTOPO upravují výkony trestů, které mohou být uloženy pouze právnické osobě. Důvodem této úpravy jsou zvláštní tresty upravené v části třetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Jsou jimi trest zrušení právnické osoby, trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, trest zákazu přijímání dotací a subvencí a trest uveřejnění rozsudku. Jde o speciální ustanovení k § 315 a následujícím TrŘ, která upravují vykonávací řízení obecně.

¹⁵⁸ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 125. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁵⁹ JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, s. 178. ISBN 978-80-87576-07-6.

¹⁶⁰ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 347. ISBN 978-80-7201-875-8.

Jiné tresty uvedené v části třetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim se vykonávají podle ustanovení hlavy dvacátéprvní trestního řádu, jež upravuje výkon trestu propadnutí majetku (§ 345 TrŘ), výkon peněžitého trestu (§ 341 TrŘ), výkon trestu propadnutí věci (§349b TrŘ) a výkon trestu zákazu činnosti (§ 350 TrŘ).

Příslušnost ve vykonávacím řízení stanoví § 315 TrŘ, podle kterého rozhodnutí vykonává a výkon nařizuje ten orgán, který rozhodnutí učinil, v řízení před soudem rozhodnutí senátu vykonává nebo jeho výkon nařizuje předseda senátu.

4.9.2. Výkon trestu zrušení právnické osoby

Ustanovení § 38 ZTOPO navazuje na trest zrušení právnické osoby upravené v § 16 ZTOPO. Ve vykonávacím řízení, kde je odsouzenou právnická osoba, se plně uplatní zásady obecného vykonávacího řízení. Ustanovení § 38 odst. 1 ZTOPO upravuje zásadu *bezodkladnosti výkonu*, neboť stanoví, že jakmile nabude právní moci rozsudek, kterým byl uložen trest zrušení právnické osoby, nařídí předseda senátu jeho výkon.

Soud může uložit trest zrušení právnické osoby právnické osobě se sídlem v České republice, pokud její činnost spočívala zcela nebo převážně v páchání trestného činu nebo trestných činů. Trest zrušení právnické osoby nelze uložit, vylučuje-li to povaha právnické osoby.

V nařízení výkonu trestu jmenuje předseda senátu likvidátora. Bude jím zpravidla statutární orgán či jeho člen. Souhlas s ustanovením takové osoby do funkce se nevyžaduje. Funkce se nelze vzdát, lze však požadovat odvolání z funkce, nelze-li po této osobě spravedlivě požadovat, aby ji vykonávala. Pokud nelze likvidátora jmenovat, vybere jej předseda senátu ze seznamu insolvenčních správců.¹⁶¹ Předseda senátu může na návrh osoby, která osvědčí právní zájem, nebo i bez návrhu, pokud nestanoví jiný zákon jinak, odvolat likvidátora. Podmínkou odvolání je porušení povinností ze strany likvidátora, je třeba jej nahradit jinou osobou.

¹⁶¹ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 349. ISBN 978-80-7201-875-8.

Právní osoba vstupuje do likvidace ke dni právní moci odsuzujícího rozsudku, kterým byl uložen trest zrušení právnické osoby. Teprve až likvidací právnické osoby bude trest zrušení právnické osoby vykonán. Likvidace právnické osoby však nemusí proběhnout. Pokud likvidátor zjistí, že právnická osoba může být v úpadku, má povinnost podat insolvenční návrh. Pokud bude tento návrh zamítnut pro nedostatek majetku, nebo bude úpadek prohlášen a následně bude zrušen konkurs pro nedostatek majetku, právnická osoba tak zanikne, aniž byla provedena likvidace.¹⁶² Stejně tak se ustanovení neuplatní ani v případě, že právnická osoba bude v době vydání meritorního rozhodnutí již v likvidaci.

Právní osoba zapsaná v obchodním rejstříku nebo v jiném zákonem určeném rejstříku, registru nebo evidenci zaniká dnem výmazu z tohoto rejstříku, registru nebo evidence, pokud jiný právní předpis nestanoví jinak.

V souladu s ustanovením § 38 odst. 2 ZTOPO se při likvidaci právnické osoby při výkonu trestu zrušení právnické osoby postupuje podle jiného právního předpisu upravujícího likvidaci právnické osoby zrušené soudem, nestanoví-li zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim jinak. Tímto předpisem je občanský zákoník č. 89/2012 Sb. a následně také zvláštní předpisy upravující ty které právnické osoby.

4.9.3. Výkon trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži

Ustanovení § 39 ZTOPO navazuje na ustanovení § 21 ZTOPO, který upravuje zákaz plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži. Na jeho výkon se přiměřeně použije ustanovení § 350 TrŘ o výkonu trestu zákazu činnosti.

Soud může uložit trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži právnické osobě, dopustila-li se právnická osoba trestného činu v souvislosti

¹⁶² ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář. 1. vydání.* Praha: C. H. Beck, 2012, s. 700. ISBN 978-80-7400-116-1.

s uzavíráním smluv na plnění veřejných zakázek nebo s jejich plněním, s účastí v zadávacím řízení nebo ve veřejné soutěži. Trest zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži spočívá v tom, že se právnické osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje v soudem stanoveném rozsahu uzavírat smlouvy na plnění veřejných zakázek a účastnit se zadávacího řízení nebo veřejné soutěže podle jiných právních předpisů.

Předseda senátu tak ihned po právní moci rozsudku rozhodne o nařízení výkonu tohoto trestu a započetí doby, po kterou bylo odsouzenému před právní mocí rozsudku oprávnění k činnosti, která je předmětem zákazu, v souvislosti s trestným činem odňato, nebo na základě opatření státního orgánu již nesměl tuto činnost vykonávat. Proti tomuto rozhodnutí je přípustná stížnost.¹⁶³

V tomto řízení je možné použít institutu podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu, přiměřeně se použijí ustanovení § 331 až 333 TrŘ. Všechna rozhodnutí v této věci činí soud, který rozhodl v prvním stupni. Řízení o podmíněném upuštění od výkonu zbytku trestu se bude zahajovat zpravidla na žádost právnické osoby. Tato žádost může být podána poté, kdy právnická osoba vykoná nejméně polovinu trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo ve veřejné soutěži, v opačném případě by byla žádost zamítnuta jako předčasná.¹⁶⁴

4.9.4. Výkon trestu zákazu přijímání dotací a subvencí

Stejně jako v případě výkonu trestu zákazu plnění veřejných zakázek nebo účasti ve veřejné soutěži, i v případě výkonu trestu zákazu přijímání dotací a subvencí se přiměřeně užije ustanovení § 350 TrŘ upravující výkon trestu zákazu činnosti v souladu s ustanovením § 40 ZTOPO.

¹⁶³ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 129. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁶⁴ ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, s. 738. ISBN 978-80-7400-116-1.

Výkon tohoto trestu navazuje na ustanovení upravující tento trest v § 22 ZTOPO. Trest zákazu přijímání dotací a subvencí spočívá v tom, že se právnické osobě po dobu výkonu tohoto trestu zakazuje v soudem stanoveném rozsahu ucházet se o veškeré dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory podle jiných právních předpisů, jakož i takové dotace, subvence, návratné finanční výpomoci, příspěvky nebo jakékoliv jiné veřejné podpory přijímat.

Soud může uložit trest zákazu přijímání dotací a subvencí právnické osobě za předpokladu, že se právnická osoba dopustila trestného činu v souvislosti s podáváním nebo vyřizováním žádosti o dotaci, subvenci, návratnou finanční výpomoc nebo příspěvek, s jejich poskytováním nebo využíváním, anebo s poskytováním nebo využíváním jakékoliv jiné veřejné podpory.

Předseda senátu tak rozhodne ihned po právní moci rozsudku, kterým byl odsouzenému uložen trest zákazu přijímání dotací a subvencí o započtení doby, po kterou bylo odsouzené právnické osobě před právní mocí odsuzujícího rozsudku oprávnění k činnosti odňato podle zvláštních předpisů, nebo na základě opatření státního orgánu nesměl tuto činnost vykonávat, do doby výkonu uloženého trestu.¹⁶⁵ I zde je přípustná stížnost proti tomuto rozhodnutí, stejně tak je možné využít institutu podmíněného upuštění od výkonu zbytku trestu.

Poskytovatel dotace, subvence či jiné veřejné podpory by měl nahlédnout do evidence rejstříku trestů právnických osob, kde lze snadno zjistit, zda žadateli o takovou dotaci nebyl uložen trest zákazu přijímání dotací či subvencí. Pokud je poskytovatel dotace či subvence státním orgánem, má povinnost neprodleně informovat orgán činný v trestním řízení o skutečnosti, že mohl být spáchán trestný čin, v tomto případě trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle ustanovení § 337 TrZ.¹⁶⁶

¹⁶⁵ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 130. ISBN 978-80-7478-750-8.

¹⁶⁶ FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. s. 359. ISBN 978-80-7201-875-8.

4.9.5. Výkon trestu uveřejnění rozsudku

Ustanovení § 41 ZTOPO upravuje výkon trestu uveřejnění rozsudku uloženého podle ustanovení § 23 ZTOPO. Soud může uložit trest uveřejnění rozsudku, je-li třeba veřejnost seznámit s odsuzujícím rozsudkem, zejména vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu, anebo vyžaduje-li to zájem na ochraně bezpečnosti lidí nebo majetku, popřípadě společnosti. Přitom soud určí druh veřejného sdělovacího prostředku, ve kterém má být rozsudek uveřejněn, rozsah jeho uveřejnění a lhůtu určenou právnické osobě k uveřejnění rozsudku.

Jakmile nabude právní moci rozsudek, kterým byl uložen trest uveřejnění rozsudku, vyzve předseda senátu v souladu s ustanovení § 41 odst. 1 ZTOPO odsouzenou právnickou osobu, aby jej na své náklady v určené lhůtě a rozsahu uveřejnila v jím určeném druhu veřejného sdělovacího prostředku. Předseda senátu tedy určuje lhůtu k uveřejnění, rozsah uveřejnění a druh veřejného sdělovacího prostředku.¹⁶⁷

Pokud odsouzená právnická osoba odmítne tento úkon učinit, předseda senátu rozhodne o uložení pořádkové pokuty až do výše 500 000 Kč, přičemž lze tuto pokutu uložit i opakovaně až do doby splnění uložené povinnosti. Proti tomuto rozhodnutí o uložení pokuty je přípustná stížnost, která má odkladný účinek.

¹⁶⁷ FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GRÍVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, s. 131. ISBN 978-80-7478-750-8.

5 Závěr

Trestní řízení proti právnickým osobám, upravené zákonem č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, je velmi diskutovaným tématem na poli odborné veřejnosti. Zájem však budí zejména kvůli své nedostatečnosti, jež pramení hned z několika důvodů.

Prvním důvodem je vznik tohoto zákona pod tlakem ze strany Evropské unie, neboť Česká republika byla jedním z posledních států, který se zavázal k přijetí zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, avšak dosud takovým zákonem nedisponoval. Zákon č. 418/2011 Sb. byl proto vytvořen v relativně krátkém čase, kdy nebyl prostor pro hlubší úvahy. Na tuto poněkud kvapnou úpravu navazují další důvody, kterými je zejména relativní novost institutu trestní odpovědnosti právnických osob v kontinentálním právu a také jistá zkratkovitost zákona č. 418/2011 Sb.

Cílem této práce bylo blíže osvětlit procesní stránku zákona č. 418/2011 Sb., zejména použití procesních ustanovení v průběhu trestního řízení proti právnické osobě, které jsou upraveny v části čtvrté zákona č. 418/2011 Sb. Práce se zabývá zejména některými zásadami trestního řízení, místní příslušností a společným řízením proti právnické a fyzické osobě, dále zajišťovacími opatřeními a postupem při zrušení, zániku a přeměně právnické osoby v průběhu trestního řízení a úkony právnické osoby. Věnuje se též výkonu zvláštních druhů trestů, které je možné právnické osobě podle zákona č. 418/2011 Sb. uložit.

Dále shrnuje právní prameny, které se v trestním řízení proti právnickým osobám použijí. Okrajově se též věnuje hmotněprávnímu institutu trestní odpovědnosti právnických osob, přičitatelnosti, trestným činům, které lze právnické osobě uložit a subjektům podléhajícím trestní odpovědnosti právnických osob.

V otázce trestního řízení proti právnickým osobám je však stále mnoho nejasného. Judikatura tuzemských soudů zatím nepřinesla žádná zásadní rozhodnutí, která by pomohla orgánům činným v trestním řízení při aplikaci tohoto zákona. V současnosti se tak setkáváme s poměrně rozdílnými postupy zejména policejních

orgánů. Na určitou nedostatečnost úpravy poukazuje také značný zájem odborné veřejnosti, jejichž názory se leckdy liší. Snaha zákonodárce novelizovat a doplnit zákon č. 418/2011 Sb. zatím vede spíše k dalším nejasnostem.

Tato situace tak v žádném případě nepřispívá k právní jistotě, kdy právnické osoby v současnosti neznají postup, jak se trestní odpovědnosti vyvarovat, neboť neexistuje žádný konkrétní předpis, jak má vypadat účinný *compliance program*. Právnické osoby, proti kterým bude zahájeno trestní řízení, nejsou připraveny na postup policejních orgánů, neznají svá práva ani způsoby, jak za právnickou osobu jednat. Důsledkem pak mohou být taková pochybení, která povedou ke krácení práv obviněné právnické osoby. Na straně druhé může dojít k pochybení orgánu činného v trestním řízení, a to takovým způsobem, že u právnické osoby zapříčiní zproštění obvinění.

Do budoucna je tak nezbytné zabývat se vyjasněním pojmů a institutů zavedených zákonem o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim a uvažovat nad tím, jakým vhodným způsobem by mohl být tento zákon doplněn tak, aby byl naplňován princip právní jistoty.

Seznam literatury

Monografie, učebnice, komentáře

BOHUSLAV, Lukáš. *Trestní odpovědnost právnických osob*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2014, 206 s. ISBN 978-80-7380-473-2.

CESONI, M.,L. *Droit pénal européen: une harmonisation périlleuse*. In KERCHOVE, G., WEYEMBERGH, A. (eds.). *L'espace pénal européen: enjeux et perspectives*. Editions de l'Université de Bruxelles, Bruxelles, 2002

FENYK, J., CÍSAŘOVÁ, D., GŘIVNA, T. a kol. *Trestní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2015, 928 s. ISBN 978-80-7478-750-8.

FENYK, J., SMEJKAL, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář. Příloha: Modelová interní opatření k předcházení trestné činnosti právnické osoby*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012, 184 s. ISBN 978-80-7357-720-9.

FOREJT, P., HABARTA, P., TŘEŠLOVÁ, L. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim s komentářem*. Praha: Linde, 2012. 407 s. ISBN 978-80-7201-875-8.

HENDRYCH, D. a kol. *Právní slovník*, 3. podstatně rozšířené vydání, Praha: C. H. Beck, 2009, 1481 s. ISBN 978-80-7400-059-1.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo hmotné*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 968 s. ISBN 978-80-87576-64-9.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 3. vydání. Praha: Leges, 2013, 864 s. ISBN 978-80-87576-44-1.

JELÍNEK, J., HERCZEG, J. *Zákon o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. Komentář s judikaturou*. Praha: Leges, 2012, 208 s. ISBN 978-80-87576-07-6.

LAVICKÝ, P. a kol.: *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1-654). Komentář*. 1. vydání, Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s. ISBN 978-80-7400-529-9

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní řád. Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 4700 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠÁMAL, P. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012, 802 s. ISBN 978-80-7400-116-1.

ŠÁMAL, P., MUSIL, J. KUČTA, J. a kol. *Trestní právo procesní*. 4. přepracované vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1053 s. ISBN 978-80-7400-496-4.

VANTUCH, P. *Trestní řízení z pohledu obhajoby*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1072 s. ISBN 978-80—7400-457-5.

VIDRNA, J., DOLANSKÝ, P. *Trestní odpovědnost obchodních společností a územních samosprávných celků*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 213 s. ISBN: 978-80-7400-160-4.

Odborné články

BEDNÁŘ, M. Problematika totožnosti skutku. *epravo.cz*. [online]. 30. 6. 2014 [cit. 2016-11-02]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/problematika-totoznosti-skutku-94535.html>

BOHUSLAV, L. Aktuální otázky trestní odpovědnosti právnických osob – II. *Právní prostor* [online]. 12. 1. 2016 [vid. 11. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.pravniprostor.cz/clanky/trestni-pravo/aktualni-otazky-trestni-odpovednosti-pravnicky-osob-ii>

GŘIVNA, T. Ke vztahu trestního řízení proti právnické osobě a řízení o správním deliktu téže osoby pro týž skutek. In JELÍNEK, J. a kol. *Trestní odpovědnost právnických osob – bilance a perspektivy*. Praha: Leges, 2013, s. 192. ISBN 978-80-87576-58-8.

JELÍNEK, J. K přechodu trestní odpovědnosti právnické osoby na právního nástupce. *Bulletin advokacie*. [online] 9. 6. 2015 [vid. 12. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-prechodu-trestni-odpovednosti-pravnicke-osoby-na-pravniho-nastupce?browser=full>

JELÍNEK, J. Nad koncepcí trestní odpovědnosti právnických osob v českém trestním právu. *Kriminalistika*. 2016, 3-18. ISSN 1210-9150.

JELÍNEK, J. Novelizace trestní odpovědnosti firem přenesla odpovědnost za aplikaci na orgány činné v trestním řízení – Česká justice. Domovská stránka – Česká justice [online]. Copyright © 2016 Všechna práva vyhrazena [cit. 10.04.2017]. Dostupné z: <http://www.ceska-justice.cz/2017/03/jiri-jelinek-novelizace-trestni-odpovednosti-firem-prenesla-odpovednost-za-aplikaci-na-organy-cinne-v-trestnim-rizeni/>

KOPA, M.: Je možné odepřít výpověď z důvodu nebezpečí trestního stíhání právnické osoby blízké? *Jiné právo* [online]. Dostupné z: <http://jinepravo.blogspot.cz/2014/01/martin-kopa-je-mozne-odeprit-vypoved-z.html>

PILGRIM, J. Změny v trestní odpovědnosti právnických osob. *epravo.cz* [online] 29. 7. 2016 [vid. 6. 10. 2016]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/zmeny-v-trestni-odpovednosti-pravnickych-osob-102417.html>

RICHTER, J. K některým aspektům práva právnických osob na spravedlivý proces. *epravo.cz*. [online]. 10. 2. 2016 [cit. 2016-10-29]. Dostupné z: <http://www.epravo.cz/top/clanky/k-nekterym-aspektum-prava-pravnickych-osob-na-spravedlivy-proces-100411.html>

SY, S. Listina základních práv. *Evropský parlament*. [online]. 10/2016 [cit. 2016-10-20]. Dostupné z: http://www.europarl.europa.eu/atyourservice/cs/displayFtu.html?ftuId=FTU_1.1.6.html

ŠÁMAL, P. K trestní odpovědnosti právnických osob po novele provedené zákonem č. 183/2016 Sb. *Trestněprávní revue*. 2016, č. 11-12, s. 247-253

VONDRUŠKA, F. K návrhu zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim. *Právní rozhledy*, Praha: C. H. Beck, 2011, č. 13

Zákony

Smlouva o fungování Evropské unie

Zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

Zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/ 2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů.

Důvodové zprávy

Důvodová zpráva k zákonu č. 418/2011 Sb. o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, č. 418/2011 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 183/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, ve znění pozdějších předpisů 183/2016, č. 183/2016 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 86/2015 Sb., kterým se mění zákon č. 279/2003 Sb., o výkonu zajištění majetku a věcí v trestním řízení a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, č. 86/2015 Dz.

Důvodová zpráva k zákonu č. 375/2015 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o ozdravných postupech a řešení krize na finančním trhu a v souvislosti s úpravou systému pojištění vkladů, č. 375/2015 Dz.

Judikatura

Nález Ústavního soudu ze dne 19. ledna 1994, sp. zn. Pl. ÚS 15/93, publikované pod č. N 3/1 SbNU 23.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 20. prosince 2000, sp. zn. 22 Cdo 2747/2000.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. srpna 2001, sp. zn. 22 Cdo 1143/2001.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 12. listopadu 2002 ve věci *Fortum Oil and Gas Oy proti Finsku*, č. 32559/96, oddíl 2.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. srpna 2001, sp. zn. 21 Cdo 2192/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2003, sp. zn. 22 Cdo 1836/2003.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. listopadu 2005, sp. zn. 29 Odo 1061/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. března 2002, sp. zn. 21 Cdo 530/2001.

Rozsudek Soudního dvora Evropské unie ze dne 6. března 2014 ve věci C206/13, *Cruciano Siragusa proti Regione Sicilia – Soprintendenza Beni Culturali e Ambientali di Palermo*, odst. 25.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 19. ledna 2011, sp. zn. 3 Tdo 709/2010, publikované pod č. R 10/2012 tr.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 24. 11. 2015, sp. zn. 8 Tdo 627/2015, publikované pod č. R 23/2016 tr.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 25. 11. 1993, sp. zn. II. ÚS 75/93, publikované pod č. 3/1994 Usu.

Zpráva Evropské komise pro lidská práva ze dne 30. 5. 1991 ve věci *Société Sténuit proti Francii*, č. 11598/85, § 66.

Seznam zkratek

ZTOPO, zákon o trestní odpovědnosti právnických osob	zákon č. 418/2011 Sb., o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim
TrZ, trestní zákoník	zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
TrŘ, trestní řád	zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.
EU	Evropská Unie.
LZP EU	Listina základních práv Evropské unie.
EÚLP	Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.
SŘ	zákon č. 500/2004 Sb., správní řád, ve znění pozdějších předpisů.
OZ, občanský zákoník	zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.
PřemZ	zákon č. 125/2008 Sb., o přeměnách obchodních společností a družstev, ve znění pozdějších předpisů.
OSŘ	zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů.
ObčZ	zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

ObchZ

zákon č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník,
ve znění pozdějších předpisů.

Anotace

Cílem této práce je shrnout problematiku trestního řízení proti právnickým osobám a nastínit názory předních odborníků zabývajících se intenzivně tímto tématem. Abychom však byli schopni náležitě objasnit jednotlivá specifika tohoto řízení, je nezbytné nejprve definovat základní pojmy trestního řízení a odpovědnosti právnických osob.

První kapitoly pojednávají o pojmech jako je trestní řízení a právnická osoba, dále je osvětlena trestní odpovědnost právnických osob z hlediska hmotného práva. Pozornost je věnována právnické osobě jako pachateli trestného činu, přičitatelnosti, a výčtu trestných činů, za které je právnická osoba trestně odpovědná. Dále jsou popsány prameny práva, které se v řízení proti právnické osobě použijí.

Podstatnou část této práce tvoří rozbor ustanovení zákona o trestní odpovědnosti právnických osob a řízení proti nim, který obsahuje v části čtvrté úpravu některých specifik trestního řízení. Jednotlivé kapitoly se zabývají některými zásadami trestního řízení, zajišťovacími instituty, právem právnické osoby na obhajobu či úkony právnické osoby. Závěrem je věnována pozornost výkonu zvláštních druhů trestů, které je možné právnické osobě uložit.

Criminal proceedings against legal entities

Summary

This diploma thesis discusses the criminal proceedings against legal persons. The main idea of this diploma thesis is to describe single juridical institute of criminal procedure which is specific for proceedings against legal persons.

For better understanding is necessary to find and understate all the sources of law. The primary authorities which will be used in the criminal proceedings are above all Act of Criminal Procedure against Legal Persons, Rules of Criminal Procedure and also Constitution of the Czech Republic and Charter of Fundamental Rights and Freedoms. It is also important to looking the sources at international level. Fundamental source is European Convention on Human Rights.

The thesis deals with institutes of criminal law specific for legal entities, like imputability, a person committing a crime or enumeration of criminal acts for which can be affected legal entities.

The main chapter contains analysis of each section from special part of Act of Criminal Procedure against Legal Persons. Subchapters discuss some of elemental principles in criminal proceedings as local jurisdiction in criminal proceedings and principle of joint trial of a criminal case, then provisional and protective measures, procedure for the cancellation, termination and conversion of the legal entity during the criminal proceedings and act of legal entities. Briefly deals also with execution proceedings specific for certain punishments which can be imposed only on legal entities.

Klíčová slova

Právnícká osoba

Přičitatelnost

Trestní právo procesní

Trestní řízení proti právníckým osobám

Trestní stíhání

Trestný čin

Úkony právnícké osoby

Výkon trestů

Zajišťovací opatření

Zvláštní způsoby řízení

Key words

Legal entity

Imputability

Criminal procedure

Criminal proceedings against legal entities

Criminal prosecution

Crime, criminal act

Acts of legal persons

execution of punishments

Provisional and protective measures

Special methods of criminal proceedings